

Fredagen den 19 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 17 dennes.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse:

N:o 21, om anslag för befrämjande af tillgodogörandet af de inom riket förekommande fosforförande lager.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 17 dennes bordlagda nådiga proposition angående begravnings- och öfriga kostnader med anledning af Hennes Maj:t Drottning Lovisas dödliga främtälle.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 17 dennes bordlagda nådiga proposition i fråga om beredandet af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima Riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Wendes artilleriregemente.

Herr Faxé: Hittills har jag af lätt insedda skäl iakttagit att högst sällan yttra mig i militära frågor, men de särskilda och något ovanliga förhållanden, som förete sig i den nu föreliggande frågan i förening med det synnerliga intresse jag hyser för den ort, som närmast beröres af det Kongl. förslaget, mana mig att denna gång avvika från min hittills följda grundsats.

Vid sistlidne års lagtima riksdag föreslog Kongl. Maj:t, tillstyrkte Särskilda Utskottet och biföll Riksdagen, att Wendes artilleri

skulle tillökas med två åkande batterier och att dessa två jemte de i Landskrona nu förlagda två batterier skulle förläggas till Carlskrona, äfvensom att Marinregementet skulle öfverflyttas från sjö- till landtförsvaret och det för nämnda regemente utgående anslag, 248,228 R:dr, öfverföras från 5:te till 4:de hufvudtiteln, samt att nämnda regemente skulle, så fort ske kunde, indragas och anslagen till regementet, i den mån de blefvo disponibla, till statsverket ingå; hvarjemte till stall och ridhus för artilleriet i Carlskrona beviljades 65,000 R:dr.

Man skulle väl tycka, att saken dermed vore afgjord och att icke något annat återstod än verkställigheten, men olyckligtvis föranledde detta förslag också ett annat. Kongl. Maj:t fann nemligen att sedan den i Landskrona befintliga, hittills af artilleriet begagnade kasern blifvit ledig, alla så väl ekonomiska som militära skäl talade för att de tre sqvadroner af husarregementet Konung Carl XV, som lågo spridda i Engelholm, Helsingborg och Ystad, skulle förläggas till Landskrona, hvarföre Kongl. Maj:t begärde till uppförande af stall- och ridhus i Landskrona för sistnämnda regemente ett extra anslag af 138,000 R:dr. Härom yttrade Stats-Utskottet, som behandlade denna fråga, att det vore af högsta vigt i militäriskt afseende att de tre sqvadroner, som voro förlagda i särskilda städer, kunde till ett ställe sammanföras; men med hänseende till de betydliga summor, som redan blifvit på 4:de hufvudtiteln beviljade, och enär behofvet af ifrågavarande anslag icke kunde anses vara af oafvislig beskaffenhet, ansåg Utskottet sig icke kunna understödja den nådiga framställningen, utan hemställde att det begärda anslaget icke måtte af Riksdagen beviljas. Detta Stats-Utskottets utlåtande blef af Riksdagen gilladt och Kongl. Maj:ts proposition angående omförmälda anslag i fullkomlig öfverensstämmelse dermed besvarad. Riksdagen hade således erkänt behöfligheten af den ifrågasatta åtgärden, men för tillfället ansett sig ej kunna anslå de medel, som för densammas genomförande erfordrades.

Vid innevarande riksdag har Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof yttrat, att Kongl. Maj:t lika med Riksdagen ansåge det vara af stor vigt för husarregementets Konung Carl XV tjenstbarhet att de tre sqvadronerna sammanfördes till ett ställe och att deras förläggande till Landskrona, sedan artilleribatteriernas förflyttning derifrån numera vore beslutad, erbjöde icke ringa ekonomiska fördelar, till följd hvaraf Kongl. Maj:t begärt ett anslag af 180,000 R:dr att jemte hvad som inflöte genom försäljning af de trenne husaretablisementen användas för byggnadens uppförande och inredning och inköp af exercisfält. Såsom ytterligare skäl för sammanförandet anfördes ock att kasernbyggnaden i Landskrona befunne sig i godt skick, men att deremot husaretablisementen i Engelholm och Helsingborg voro af den bristfälliga beskaffenhet, att, om sqvadronerna skulle der qvarblifva, nya etablisement måste uppföras med en kostnad betydligt öfverstigande den för ordnande af ett etablisement i Landskrona.

Denna Riksdags Stats-Utskott gjorde väl icke heller någon anmärkning mot lämpligheten af den föreslagna åtgärden och kunde denna

gång icke rimligen anføra samma skäl som förra gången för afstyrkande af det begärda anslaget, men afstyrkte det dock på den grund, att frågan om arméorganisationen ännu vore hvilande och att denna frågas afgörande möjligen kunde föranleda en tillökning af det värfvade kavalleriet, vid hvilket förhållande vidtagande af åtgärder, som skulle förorsaka afyttrande af kronan tillhöriga, för dylika trupper lämpliga byggnader, borde undvikas och den ifrågasatta förflyttningen af de 3:ne sqvadronerna tills vidare anstå. Detta utlåtande har Riksdagen bifallit, och detta är hufvudsakliga anledningen till den framställning som blifvit gjord i nu förevarande nådiga propositionen. Här af synes det som om Riksdagen sedan förra riksmötet åtminstone i viss mån förändrat sin åsigt rörande förändringen af husarsqvadronernas sammanföring, hvilket jag icke kan förstå, då frågan om arméorganisationen befinner sig precis i samma ställning nu som då Riksdagen förra gången ansåg sammanföringen vara af stor vigt.

Enligt förevarande Kongl. proposition eller, kanske rättare sagdt, enligt chefens för Landtförsvars-departementet yttrande uti det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll, synes meningen vara, att de fyra artilleribatterierna skola förläggas i Landskrona, artilleri-etablissemendet der utvidgas och särskild garnison förläggas i Carlskrona. Såsom hufvudsakligt skäl för denna hemställan har blifvit anfördt det afslag Riksdagen gifvit på Kongl. Maj:ts begäran om anslag till ett etablissemment i Landskrona för de tre husarsqvadronerna. För min del kan jag omöjligen finna hvad sammanhang dessa frågor hafva med hvarandra, ty icke kan något sådant ligga deri, att kasernerna i Landskrona skulle för någon tid stå tomma: de komme sannolikt snart att fyllas och detta just af husarerna, sedan Riksdagen återkommit till sin första, tvifvelsutan riktiga åsigt om fördelen, statens och vapnets fördel nemligen, deraf att sqvadronerna sammanföras. I den Kongl. propositionen anföras också några andra skäl, såsom vigten af samöfning med andra trupper, samt lättheten att rekrytera och remontera i Skåne mot i Blekinge. Det förra tilltror jag mig icke att bedöma, men jag tror det icke bör vara svårare att rekrytera i Blekinge än i Skåne, och nog kunna för artilleriet lämpliga hästar äfven der erhållas eller utan särdeles kostnad anskaffas från andra orter. Dock, härmed må vara huru som helst, hade jag föreställt mig att ämnet i hela dess omfång och alla dess detaljer blifvit noga öfvertänkt och öfvervägt, så väl vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t som af de utmärkte militärer, hvilka vid 1871 års lagtima Riksdag deltagit i dess behandling. En ytterligare anledning till ett sådant antagande hade jag deri, att Kongl. Maj:t i sin första proposition till denna Riksdag förklarar att artilleriets förflyttning till Carlskrona vore beslutad; och då vill det synas mig som om hvad en gång efter moget öfvervägande är beslutadt ej borde ändras, derest icke nya förhållanden inträdt, hvilka gjorde förändringen nödvändig. Hvad i detta afseende sedan den 15 sistlidne Januari inträffat är mig obekant, men hvad jag deremot klart inser, det är, att den föreslagna omkastningen kan komma att medföra betydligt ökade utgifter för statskassan. Det till artilleribyggnaderna i Carlskrona beviljade ansla-

get af 65,000 R:dr skulle i stället användas till Landskrona, och dertill komme en årlig utgift för särskild garnison i Carlskrona, som eljest ej vore behöflig. Hvad denna hittills kostat har man sig bekant, nemligen omkring 250,000 R:dr om året. Huru mycket som skulle komma att åtgå för den nya garnisonen kan så mycket mindre beräknas, som i den nådiga propositionen all upplysning saknas om beskaffenheten och storleken af densamma, men antagas kan väl, att kostnaden kommer att uppgå till åtminstone hälften af den nuvarande, och deraf följer, att, om det förra beslutet verkställdes, skulle derigenom uppkomma en besparing, som, beräknad för några få år, skulle lemna full tillgång till alla erforderliga kostnader icke blott för artilleri-etablissemnet i Carlskrona. utan ock för husarregementet i Landskrona, ja till och med för ombyggnad af de förfallna husaretablissemnet i Helsingborg och Engelholm, om dessa nödvändigt skola bibehållas. Jag vill dock icke bestrida, att någon åtgärd för garnisonstjänstens uppehållande i Landskrona redan nu är oundviklig, och det torde således vara skäl, att den nådiga propositionen i så måtto bifalles. att behöfliga medel af anslaget till marinregementet för nämnda ändamål må användas, intill dess beslutet om artilleribatteriernas förflyttning hinner verkställas.

Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen vid dess remitterande till Utskottet.

Herr von Koch: Jag hade tänkt att i dag få afgifva ett yttrande i anledning af den Kongl. propositionen, men då inrågavarande ämne är af den mest ömtåliga beskaffenhet, är det nödvändigt att noga tillse, hvilka ordalag blifvit i propositionen använda. Då nu vid de tillfällen, jag i kansliet sökt att göra anteckningar ur den Kongl. propositionen, jag icke kunnat få dem så fullständiga jag önskat, enär andra ledamöter äfven velat taga propositionen i betraktande, vill jag i dag endast förbehålla mig att så fort jag kan få afgifva det yttrande, hvartill jag anser mig vara nödsakad.

Grefve Mörner, Carl Göran: I likhet med den föregående ärade talaren finner äfven jag närvarande förhållande vara både ovanligt och egendomligt. Jag kan icke neka, att det vill synas mig, att i förevarande fråga enahanda förhållanden, som egde rum den 15 Januari, ännu kvarstå oförändrade; och då Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet antingen på våren eller hösten förlidet år — jag erinrar mig ej rätt hvilkendera tiden — i denna Kammare upplyst, att marinregementet då var i det närmaste utan trupp, kunde det icke vara för regeringen obekant, att Carlskrona i det närmaste saknade garnison, hvarföre man också torde egt anledning hoppas, att de åtgärder, som för afhjelpande af denna brist vore erforderliga, skulle blifvit i sammanhang med Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behöf gjorda till föremål för Riksdagens behandling. Då så icke skett, kunde man möjligen förmoda, att detta härrört deraf att vederbörande icke till den tiden hunnit göra beräkning öfver kostnaderna eller att Kongl. Maj:ts icke fullt bestämt sig för det sätt hvarpå nämnda brist borde afhjelpas. Då

emellertid med frågan fått anstå till denna stund, tillstår jag, att jag med nöje skulle sett, om man i Kongl. Maj:ts proposition fått åtminstone en antydning om huru bristen på garnison skulle afhjelpas och hvad som härfor erfordrades, och icke blott en begäran att få det för marinregementet upptagna anslaget stäldt till Kongl. Maj:ts disposition. Detta sätt är något ovanligt, och det synes mig, att det bort låta sig göra, att något så när räkna ut huru stor styrkan borde vara och hvilka kostnader derför erfordrades. Så mycket torde man kunna antaga, att meningen icke är att återkalla marinregementet till lif, eller att uppsätta någon ny värfvad trupp, då anslaget begärts för så kort tid. Någon annan åtgärd måste derfore vara påtänkt; men hvaruti denna skall bestå, antydes icke, hvaremot deruti förmåles att det artilleri, som förut varit ämnadt att förläggas till Carlskrona, skall tills vidare förblifva i Landskrona, dit det först varit afsedt att vissa sqvadroner af husarregementet Konung Carl XV skulle förflyttas. Med afseende å denna förändring i förra förslagen, vill jag endast anmärka, att då kostnaden för uppförande af stall med mera i Landskrona för husarregementet Konung Carl XV:s behof förut beräknats till 180,000 R:dr, torde det icke vara med god hushållning öfverensstämmande att med de nu till öfverflyttning begärda 65,000 R:dr, hvilka blott utgöra en tredjedel af hela kostnads-summan, påbörja byggnaderna och inreda dem provisionellt för artilleriets behof, för att sedan göra om detta och med tillagd kostnad iordningställa dem för det ursprungliga ändamålet. Under behandlingen af 4:de hufvudtiteln och de för densamma i Kongl. Maj:ts proposition äskade anslag uppgafs det att de lokaler, som för närvarande begagnas af de sqvadroner af förrebemälda regemente, hvilka äro förlagda i olika skånska städer, vore i det dåliga skick, att en förflyttning ensamt af denna anledning, oberoende af de militära skälen, vore nödig. Jag förmodar, att sedan dess icke kommit några mera tillfredsställande underrättelser om dessa lokalers beskaffenhet.

Då jag sätter den Kongl. proposition, vi nu fått emottaga, i sammanhang med den förut till Riksdagen lemnade, om förmåner och ersättningar af hvarjehanda slag till befälet vid marinregementet, synes det mig att man skall få svårt att få för sig klart, att de ifrågasatta anordningarne äro så alldeles med god hushållning förenliga. Stats-Utskottet har ännu icke, mig veterligt, yttrat sig öfver de i nämnda Kongl. proposition gjorda framställningar, men uti den närdiga propositionen begäres, ibland annat, att åt alla kompanicheferne vid detta f. d. regemente skulle beredas ersättning för minskad inkomst af passevolans och godtgörelse för det förökade besvär, som till följd af den förändring, att kronan öfvertagit manskapets underhåll och beklädnad, skulle drabba dem genom redovisning inför Arméförvaltningen. Ersättningen skulle uppgå till 600 R:dr till hvarje kompanichef, men då nästan intet återstår af truppen, lär väl redovisningsbesväret icke vara mycket betungande och ersättningen således så mycket lättare förtjenad.

Jag kan icke annat än anhålla, att Stats-Utskottet, då Kongl. Maj:ts proposition blifvit dit remitterad, behagade förskaffa sig så noggranna upplysningar som möjligt i det af mig påpekade hänse-

ende, nemligen beskaffenheten af den tillämnade garnisonsförstärkningen i Carlskrona och om verkliga beloppet af den härför erforderliga kostnad, och till anvisande af de för detta ändamål oundgängligen nödiga medel torde Utskottet för denna gång böra inskränka sig.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Konstitutions-Utskottets den 17 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af 9 § Riksdagsordningen;

N:o 13, i anledning af väckt motion om ändring i 13 § Riksdagsordningen;

N:o 14, i anledning af väckt motion om ändring i 16 § Riksdagsordningen;

N:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring i 16 och 18 §§ Riksdags-ordningen;

N:o 16, i anledning af väckt motion om ändring af 23 § Riksdagsordningen;

N:o 17, i anledning af väckt motion om ändring i 33 § Riksdagsordningen;

N:o 18, i anledning af väckt motion om ändring i 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen;

N:o 19, angående väckt motion om tillägg till 3 § Tryckfrihetsförordningen.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet. Stats-Utskottets den 17 dennes bordlagda utlåtanden och memorial:

N:o 55, i anledning af väckta motioner angående upphörande af hofveriskyldigheten till kungsgårdar och militieboställen i Skåne;

N:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse af en del utaf bastionen Drottningen jemte kronan tillhörig mark i Christianstad för anläggning af en vattenledning;

N:o 57, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande beräkningen af statsverkets inkomster;

N:o 58, rörande Kamrarnes skiljaktiga beslut i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af vissa för-

måner för enskilda jernvägsanläggningar, som utan bidrag af allmänna medel utföras;

N:o 59, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 60, angående väckta motioner om anslag till folkhögskolor.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Bevillnings-Utskottets den 17 dennes bordlagda memorial:

N:o 11, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes olika beslut i en del af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, angående allmänna bevillningen; och

N:o 12, i följd af erhållen återremiss af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 7, i anledning af väckt motion angående införande af bevillningstaxering i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Lag-Utskottets den 17 dennes bordlagda utlåtande, N:o 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 2 i Kongl. förordningen den 21 Mars 1844, angående förbud mot lotterier.

Föredrogs ånyo och bifölls Banko-Utskottets den 10 och 15 dennes bordlagda utlåtande, N:o 10, i anledning af Herr Friherre John Ericsons motion om återställande till Grosshandlanden A. F. Ericsons sterbhusdelegare af en i Riksbanken såsom säkerhet deponerad in-tecknad skuldförbindelse.

Föredrogs ånyo Första Kamrarnes Tillfälliga Utskotts den 10 och 15 dennes bordlagda betänkande, N:o 4, angående väckt fråga om skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevillning efter 2:dra artikeln ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde.

Herr Caspersson: I den om folkundervisningen i riket utfärdade nu gällande nädiga stadga bestämmes, att fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning skola utgå efter bevillning. Deremot bestämmer kommunallagen, att alla afgifter, som af kommunen beslutas, der icke i lag eller allmän författning annorlunda stadgad är, skola

utgå efter fyrk. Nu erlägges af arrendatorn af en kungsgård bevilling för den inkomst, han anses hafva af arrendet, men enligt gällande förordning skall denna inkomst ej i fyrktal sättas, utan fyrktalet bestämmas efter taxeringsvärdet å fastigheten och den bevilling, som deraf skolat utgå, i händelse bevilling egde rum. Häraf har uppkommit någon oegentlighet i afseende å aföningen till folkskolelärarne, och detta har gifvit motionären anledning att i motiven yttra, bland annat: "Efter nu fyrktalslängden såsom röstlängd jemväl utgör röstgrunden vid kyrkostämma i frågor, som röra skola och skollärare, vill det synas, som om förenämnde fastighetsinnehavare, såsom egande rösträtt på grund af det fastigheten åsatta fyrktal, äfven borde vara lagligen och rättvisligen skyldige att för samma fyrktal till skola och lärare bidraga, helst de, äfvensom de öfrige, hvilka möjligen på en sådan egendom äro boende, af läraren såväl som af skolan äro lika berättigade att sig begagna som församlingens öfrige medlemmar." Efter detta resonnement skulle man väntat, att motionären tillstyrkt, att afgiften skulle beräknas efter fyrk. Så är emellertid icke händelsen, och om det är rätt att alla andra erlagga afgiften efter bevilling, synes det mig icke vara lämpligt att stifta en undantagslag, som icke har något annat motiv, än det, att man skulle kunna stieka händerna något djupare i arrendatorernes fickor. Dessa arrendatorer äro icke många till antalet, och för min del kan jag icke finna lämpligt, att man för dem stiftar undantagslag. Är principen icke riktig, bör den ändras genom allmän, för alla lika gällande lag, som ålägger alla att betala efter fyrktalet, hvilket, efter mitt förmenande, är det riktiga, då afgiften afser att i likhet med alla andra kommunalutskylder betäcka löpande utgifter för året.

Då motionen icke är så vidsträckt till sin omfattning, att med anledning deraf kunde beslutas afgiftens erläggande efter fyrk, hvarigenom man kunde undgå frågan om kronans möjliga skyldighet att till arrendatorn återbära hvad denne till följd af det ifrågavarande förslagets antagande kunde komma att utgifva, måste jag vilka afslag å betänkandet.

Grefve Mörner, Carl Göran: I likhet med den föregående aktade talaren, anser äfven jag, att det nu föredragna betänkandet har åtskilliga betänkligheter. I sådant hänseende ber jag att få erinra derom, att det väl icke lär vara Riksdagens Tillfälliga Utskott det tillkommer att göra framställningar om beslut, som kunna föranleda statsutgifter. Att detta blefve händelsen om Utskottets förslag antoges, medgifver Utskottet, då det i sina motiv säger, att, intilldess nytt kontrakt om statens utarrenderade lägenheter upprättats, skulle staten betala det ifrågavarande bidraget till folkskoleläraren. Detta är således en anvisning på en statsutgift, men hvarifrån den skall tagas har Utskottet lemnat ovidrördt. Efter mitt förmenande, finnes icke någon egentlig rättsgrund, hvarför en "statens jordbruksfastighet å landet, som är utarrenderad" skall ställas i annan kategori än t. ex. stuterier, der en talrik personal finnes, hvars barn torde behöfva undervisning kanske lika mycket som arrendatorns. Detta förslag är ett försök att lappa på

ett förhållande, som möjligen kan tåla vid att jemkas; men som då bör tagas i vidsträcktare beskådande, än denna gång kan komma i fråga.

Jag förenar mig derföre med den förre talaren i yrkandet om afslag.

Herr von Koch: Först och främst får jag anmärka, att det Tillfälliga Utskottet ingalunda ansett sig befogadt att göra framställning om beviljande af statsanslag, utan Utskottet har allenast hemställt om aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det icke vore skäl att i en viss riktning i behörig ordning göra ändring i skolstadgan. Det är den skillnad mellan det af Andra Kammaren fattade beslut och det af Första Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrka, att då det förre innehåller, att Kongl. Maj:t måtte "förordna", har deremot Första Kammarens Utskott, som ansåg ett sådant "förordnande" icke ligga inom Kongl. Maj:ts befogenhet, i sitt tillstyrkande begagnat tillräckligt varsamma ordalag, och Utskottet säger sjelf, att "med afseende derå, att ny afgifts stadgande här är i fråga, läser varsammare uttryck än dem Andra Kammaren begagnat, eller att Kongl. Maj:t derom täcktes "förordna", böra nyttjas af Riksdagen, särdeles efter den beredning detta ärende, endast af Tillfälligt Utskott, erhållit." De begagnade ordalagen äro, enligt min uppfattning, tillräckligt varsamma, och Utskottet har ingalunda sagt, att afgiften skulle betalas af staten, utan beror det på kontraktens lydelse hvem som får vidkännas afgiften.

Jag medger, att saken icke är af någon vikt för det allmänna, men så mycket mera för den enskilde, som känner hvar skon klämmer, och då ofullständigheten i nuvarande stadganden föranleder en orättvis fördelning af utgifterna till folkskolelärarne, bör denna ofullständighet afhjelpas, hvarföre jag, då Utskottets förslag dertill skulle leda, anhåller, att detsamma måtte af Kammaren bifallas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande betänkande, dels ock afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till betänkandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren detta betänkande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45.
Nej — 38.

Föredrogs ånyo samt företogs punkt- och paragrafvis till behandling Konstitutions-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande, N:o 9, angående väckta motioner om förändrad organisation af Statsrådet.

1:sta punkten, innehållande förslag till förändringar i Regeringsformen, Riksdags-ordningen och Tryckfrihets-förordningen.

Regeringsformen.

§ 5.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Då denna fråga, liksom hvarje annan, icke kan annat än viinna på att betraktas från mer än en sida, ber jag att få yttra några ord i anledning af Konstitutions-Utskottets föreliggande utlåtande, dervid tagande frågan i hela dess sammanhang.

Min afsigt är ingalunda att förneka de fördelar, som ifrågavarande förslag kan anses innebära, och bland hvilka jag icke skattar minst den, att chefen för Justitie-departementet blifvit ställd i paritet med de åtta statsråden, om äfven detta kunnat ske på ett annat sätt, hvarigenom undantagsställningen för Utrikesministern kunnat undvikas. För att emellertid en grundlagsförändring bör ske, uppställer Riksdags-ordningen i 38 § den grundsats, att förändringen skall vara högst nödig eller nyttig, eller med andra ord, att den afljelpen någon väsendtlig brist i det bestående, eller åtminstone medför synnerlig fördel. Huruvida under nuvarande omständigheter detta förslag verkligen uppfyller dessa fordringar, derom synes någon tvekan kunna ega rum. Frågan betraktas af Utskottet ur synpunkten af Statsrådets ställning dels till Konungen och dels till Riksdagen, och Utskottet förmenar, såsom det heter i motiven, att det visat sig vara af sakens natur påkalladt "att bland Statsrådets ledamöter alltid funnits någon med den ställning till sina embetsbröder, att Konungen företrädesvis valt att meddela sig med honom, då han pröfvat nödigt att i något ärende af större politisk vikt, innan detsamma till afgörande företages, på förhand inhemta Statsrådets mening, och till hvilken Riksdagens Kamrar kunnat vända sig, då det gällt att i någon maktpåliggande och regeringens ställning i det hela berörande fråga erfara dess tankar." I det förra hänseendet synes mig dock kunna ifrågasättas, om icke, vid dessa konfidentiella öfverläggningar i ärenden af större politisk vikt, det angelägnaste må vara, att Konungen meddelar sig med den eller dem af Statsrådets ledamöter, hvilkas ord kunna gälla mest, icke till följd af någon embetsbröderna

en gång för alla örverordnad ställning utan till följd af den eller de särskilda statsrådsledamöternes erfarenhet, insigter, politiska blick och karakter. Tilltror man Konungen att redan vid bildandet af en konselj med säker blick bedöma hvilken af de tio rådgifvarne eger de egenskaper, som göra honom lämplig att sättas i särskild ställning framför de andra, tyckes det som om man borde anse Konungen än mer vara i tillfälle att, allt efter som förhållandena under tidernas lopp utveckla sig, till ifrågavarande öfverläggningar utse den eller de lämpligaste inom Statsrådet, dervid departementscheferne, hvar för sitt fack, icke böra sättas å sido. Beträffande åter förhållandet till Riksdagen, torde också kunna ifrågasättas, om icke meddelanden från regeringen lämpligast böra ske genom vederbörande departementschefer, hvilka torde få antagas i allmänhet vara de, som hvar inom sitt område hafva den största sakkännedomen.

Med statsrådsplatserna är dessutom det förhållande, att många insigtsrulle och erfarne män, med både lust och förmåga att arbeta, dock äro obenägne att mottaga dessa platser till följd af deras stora offentlighet och obehaget att veta sig ständigt vara föremål för uppmärksamhet af mer och mindre blida ögon, och för ett klander, som icke alltid behöfver vara befogadt. Å andra sidan äro dessa platser framstående egenskap för somliga en lockelse att af dem komma i besittning. Det synes mig vara att befara, att om dessa platser eller någon af dem skulle ytterligare framskjutas, dimensionerna af utaf mig nu antydda förhållanden komme att betydligt tilltaga; och har man anledning förmoda, att anmärkningar och klander af de missnöjda — ett parti, som alltid finnes — komme att koncentrera sig på den främste mannen i Statsrådet, skulle deraf sannolikt förändras en ökad svårighet att för platsen vinna personer, man kunde anse dertill vara mest lämplige.

Dessa betänkligheter har jag ansett mig böra uttrycka, utan att dermed velat bestämdt uttala mig emot att förslaget må antagas att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag. Endast en sak ber jag att ytterligare få beröra. Med den betydelse man vill gifva denne statsminister, synes mig icke vara förenligt, att han aflönas i likhet med departementscheferne, än mindre med de konsultativa statsråden. Mig synes, att honom borde beredas en ställning närmast jemförlig med den statsminister, som, biträdd af två statsråd, i var hufvudstad ombesörjer brödrafolkets angelägenheter. Blir förslaget vid denna riksdag hvilande, antages det af den nästa, och varder det sedan af Konungen godkänt, skola de i förslaget upptagna förhållanden inträda redan inom första hälften af nästkommande år, och dessförinnan borde äfven den del af frågan, som rör anslaget, vara reglerad.

Herr von Ehrenheim: Den värde talaren, som nyss yttrade sig, antydde, att den reform, som här blifvit af Konstitutions-Utskottet föreslagen, ej vore att hänföra till dem, som kunde anses vara högst viktiga och nödvändiga. Jag vågar i detta hänseende vara af en med honom olika tanke. Enligt min åsigt, är den förändring i Statsrådets organisation, hvars genomförande Utskottet tillstyrkt, af

aldra största vigt. En sådan korporation, som Statsrådet, behöver, enligt min åsigt, lika mycket och mer än någon annan, att en af dess ledamöter intager en sådan ställning, att den blir öfvervägande, i förhållande till hans kolleger. Denna ställning får ej blifva tryckande för de öfriga; den kan det ej, ty dertill äro göromålen inom konseljen allt för mångfaldiga och för svåra, men en enhet, en sammanhållande kraft bör finnas, och sådant står, efter min tanke, icke till att åstadkomma utan att åt en af Statsrådets ledamöter gifves en ställning framför de öfrige. Det är just vid frågor af större politisk vigt — då det gäller att gifva ett bestämdt uttryck åt den ställning, regeringen i sin helhet intager — det är just *då* som det, enligt min tanke, är nödvändigt, att en på förhand utsedd person finnes, till hvilken Konungen med förtroende har att vända sig. Sådant skulle verka helt annorlunda än om Konungen vid dylika tillfällen vänder sig än till en, än till en annan af sina rådgifvare. Den föreslagna grundlagsbestämmelsen utgör naturligtvis icke derföre något hinder för Konungen att vända sig till hvilken han behagar af Statsrådets ledamöter, och jag antager att han i alla sådana fall, der frågan icke har en större och allmännare betydelse, vänder sig till vederbörande departementschef, men stadgandet utgör en anledning att stundom derifrån göra undantag.

Det är för öfrigt redan vid remissen nämndt, att den makt, som Statsministern, enligt grundlagen, skulle få sig anvisad, redan faktiskt utöfvas, och att således förändringen egentligen har sin betydelse såsom ett i grundlagen bestämdt gifvet åliggande för en af Konungens rådgifvare att utöfva en embetspligt, som i alla händelser måste tillkomma en af dem. Att det då måste vara en fördel, att ej detta åliggande på förhand bindes vid en viss departementschef, synes mig vara klart. Det må hittills hafva lyckats huru många gånger som helst att hos en person hafva funnit förenade de egenskaper, som fordras, å ena sidan, af en chef för Justitie-stats-departementet, och, å den andra, af Statsrådets främste man, men lätt skall dock kunna hända, att sådant framdeles skäll möta hårdt när öfvervinneliga svårigheter.

Hvad anslagsfrågan angår, föreställer jag mig att, om förslaget förklaras hvilande och sedermera antages, kommer Riksdagen då att i detta hänseende vidtaga erforderliga åtgärder: ännu anser jag det, emellertid vara allt för tidigt att tänka derpå. Jag anhåller, att nu föredragna paragraf måtte förklaras hvilande.

Herr Nordström: Det heter i 38 § Riksdags-ordningen, att de ändringar i grundlagarne, som föreslås, böra vara nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa. Kunna de förslag till förändrad organisation af Statsrådet, som nu af Konstitutions-Utskottet blifvit i dess föreliggande betänkande tillstyrkta, i verkligheten tillerkännas ega nämnda egenskaper? Det gifves skäl att tvifva derpå: och torde det tillätas mig att framställa några sådana.

Hufvudpunkten i dessa förslag går ut uppå att, med upphäfvande af det i 34 § Regeringsformen förekommande stadgande derom, att de två nuvarande statsministrarne innehafva rikets högsta vär-

dighet och de åtta statsråden den närmaste derintill, Konungen skulle ega att bland de tio statsråden utnämna en till *Statsminister*, hvarjente chefen för Utrikes-departementet skulle benämnas *Minister* för utrikes-ärendena. De öfriga förslagen innefatta endast återverknin- gar af denna hufvudpunkt, med undantag dock af den del som förel- slår upphäfvande af stadgandet i 6 §, att minst två bland statsrå- den utan departement böra hafva förvaltadt civil beställning; och detta på den grund, att Konungens rätt att välja sitt Råd derigenom ej måtte "utan ändamål" inskränkas.

Hvilka de uppdrag skulle blifva, som komme att åligga *Statsmi- nistern*, såsom sådan, derom förekommer i förslaget ej något slags förklarande; men kastar man blicken tillbaka på motiven, läser man der: "att det visat sig, utan att derom finnes något i grundlagen stadgadt, vara af sakens natur påkalladt, att bland Statsrådets leda- möter alltid funnits någon med den ställning till sina embetsbröder, att Konungen företrädesvis valt att meddela sig med honom, då han pröfvat nödigt att i något ärende af större politisk vikt, innan det- samma till afgörande företages, på förhand inhemta Statsrådets me- ning, och till hvilken Riksdagens Kamrar kunnat vända sig, då det gällt att i någon maktpåliggande och regeringens ställning i det hela berörande fråga erfara dess tankar. Detta behof har redan fram- trädt med den bestämdhet, att det ej kan afvisas, och synes det der- före Utskottet angeläget att undanrödja det hinder, som i grundlagen finnes därför, att saken må kunna på ett fritt och naturligt sätt ut- veckla sig så, att den bäst motsvarar sitt ändamål. Detta hinder ligger i Justitie-statsministerns höga värdighet, i följd af hvilken han ansetts sjelfskrifven att intaga en sådan framstående politisk ställ- ning. Konungen nödgas derigenom, å ena sidan, att vid val af chef för Justitie-departementet fästa hufvudsakligt afseende vid den val- des politiska egenskaper, medan han å andra sidan i valet af Stats- minister är inskränkt till dem, hvilka ega erforderlig skicklighet att beklåda chefskapet för Justitie-departementet. Utskottet finner det i alla afseenden lämpligare, att åt Konungen öfverlemnas att till Statsminister utse den af sina rådgifvare, hvilken han finner med största fördel för ärendenas gång kunna beklåda en dylik befattning, utan att ett visst departement eller ens något departement behöfde vara dermed förenadt".

Häraf inhemtas alltså hvilken ställning den blifvande *Statsmi- nistern* vore ämnad att intaga så väl till Konungens, som till Statsrå- dets öfriga ledamöter, äfvensom i följd deraf till Riksdagen, statsför- valtningens organer och samhället.

Innan jag ingår i närmare granskning af hufvudpunkten, torde det tillåtas mig att få fästa uppmärksamheten på den ställning, som i åtskilliga andra konstitutionela stater chefen för Konungens råd, under namn af premierminister, statsminister, eller konseljpresident, har sig anvisad. Enligt vårt grannrike *Danmarks* grundlag af år 1849, reviderad den 28 Juli 1866, bilda ministrarne i förening *Statsrådet*. hvori alla lagfrågor och viktigare regeringsärenden skola förhandlas och presidiet föres af Konungen. Men om Konungen i särskilda fall är förbindrad att hålla *Statsråd*, kan han låta ärendena

förhandlas af *Ministerråd*, bestående af samtliga ministrar under presidium af en dertill af Konungen utnämnd *konseljpresident* (i 1849 års grundlag benämnd *premierminister*). En hvar minister afgifver då sin mening till protokollet, och beslutet fattas efter röstpluraliteten; hvar efter protokollet, underskrifvet af de närvarande ministrarne, af konseljpresidenten förelägges Konungen, som då bestämmer, om han omedelbart vill biträda ministerrådets framställning, eller låta ärendet sig föredragas i *statsrådet*. Ansvarigheten för beslutet drabbar den eller de ministrar, som detsamma underskrifvit.

I *Belgien*, efter sjelfständighetsförklaringer år 1830, finnas ministrar af två slag: de, som innehafva departementsportföljer och alltså uppträda såsom *chefer för departementen*, hvilkas antal dock ej i grundlagarne bestämmes, och ministrar utan portfölj, till skilnad från de förra benämnda *statsministern*, men likväl deltagande i konseljens rådslag och dervid lika ansvariga som de förra. Ansvarigheten är likväl icke så strängt gemensam som hos oss. Till och med blotta titeln af statsminister kan af Konungen i Belgien utdelas; den medför likväl då ej något slags rättighet till deltagande i förvaltningen. I *Frankrike*, der ministrarnes officiella titel är minister-statssekreterare för respektive departement, kreerades genom dekretet år 1852 en *statsminister*, hvars åligganden skulle vara, bland annat: att utgöra organet för kommunikationerna emellan regeringen eller statschefen på ena sidan och de två lagstiftande korpserna samt statsrådet (*le conseil d'état*) på den andra, att leda korrespondensen mellan statschefen och de särskilda ministerierna, att kontrasignera statschefens på grund af hans konstitutionella makt utfärdade dekret, och sådana äfven i andra ämnen, som ej speciellt voro något ministerdepartement förbehållna, att hafva tillsyn öfver redaktion och vård af de i ministerkonseljen förda protokoll med mera och hvartill genom ett sednare dekret i December samma år kom förvaltningen af civillistan och kronans domäner samt chefskapet för kejsarens hof.

Till de genom statutarisk lag fastställda rådsförsamlingar, af hvilka i *Storbritannien* konungen vid statsangelägenheternas högsta förvaltning bör inhemta råd, hör utom parlamentet (*commune concilium regni*) det så kallade mindre rådet, hvars anor gå tillbaka till den engelska författnings äldsta tider, och som sedermera förekommer under namn af *geheimerådet* (*privy council*). Antalet af dess medlemmar, likasom ock dess funktioner, åligganden och myndighet hafva under olika tider varit mycket olika. Konungen eger utnämna ledamöterna i geheimerådet, och är deras antal ej genom lag begränsadt. Af gammalt hafva prinsarne af det kongliga huset, innehafvarne af de höga statsembetena, de två erkebiskoparne och åtskilliga andra biskopar, samt ett större eller mindre antal andra notabler i riket på konungens kallelse der intagit plats. Sådant ungefär är förhållandet ännu i dag. Andä mot slutet af 17:de seklet förde konungen presidium i geheimerådet, och i hans frånvaro, en af honom dertill utnämnd lord president (*Lord president of the privy council*), och skulle geheimerådet, såsom Lord Coke yttrar, likt trogna vaktare och vårdare bevaka rikets bästa, dess ära, dess försvar, dess säkerhet och välfärd. Denna institution, hvars ledamöters antal år 1855-

uppgafs utgöra 192, men af hvilka dock ingen får intaga sin plats, om han ej hvarje gång specielt dertill blifvit kallad och endast då är ansvarig för sitt råd, fortfar lagenligt att ännu i dag ega bestånd, men har faktiskt förlorat väsendtligt af sin förra betydelse. Dertill har under tidernas gång tillkomsten af ett så kalladt *kabinettsråd* (cabinet council) förnämligast bidragit. Författarne i engelska statsrätten söka dess formela ursprung i de juntor, som af Carl I inrättades för att befästa och utvidga hans kongliga prerogativer, och det namn hvarmed det då betecknades, eller *cabalministerium*, visar huru litet det i början vann erkännande. Efter revolutionen 1688 upptogs emellertid ånyo sjelfva idén deri såsom ett för den då utvecklade parlamentariska styrelsen lämpligt och användbart medel att, på sidan om geheimerådet, handhafva viktigare, till den inre och yttre politiken hörande statsangelägenheter, erhöi en viss organisation och har alltsedan egt bestånd. Antalet af dess ledamöter är obestämdt, emedan det anses vara en fördel, att efter omständigheterna kunna till rådslag i kabinettet inkalla så många som behöfves. Det består af ministeriets mera betydande personligheter, till hvilka alltid räknas första lorden af skattkammaren, skattkammarkanslern, lordkanslern, förste lorden af amiralitetet och de fem statssekreterarne (eller ministrarne med portfölj) samt lordpresidenten i geheimerådet och geheimesigillbevararen. Dessutom kunna äfven andra män med stadgad anseende och erfarenhet inkallas att i kabinettet intaga säte såsom ministrar utan portfölj. Hela antalet af kabinetsmedlemmar, olika under olika tider, har dock hittills icke öfverstigit sexton. Kabinettsrådet har likväl aldrig erhållit någon sanktion genom lag och består endast såsom tolererat på sidan om lagen.

Till de nya grundsatser, som den parlamentariska regimen efter revolutionen 1688 medförde, hörde äfven den, att konungen icke kunde personligen taga del i rådkammarens öfverläggningar. Detta var en följd af ministrarnes ansvarighet inför parlamentet och behovet af sjelfständighet i rådslag och beslut. I geheimerådet, utom i rent formela saker, har han derföre upphört att presidera, och likaså, sedan Drottning Annas tid i kabinettet. Præsidium i det förra föresnumera af lordpresidenten, och i det sednare af *premierministern*, hvilken är den, åt hvilken konungen, i förekommande fall, gifvit i uppdrag att efter omständigheterna bilda eller komplettera en ny ministär, och som derigenom tillika får makt att efter sitt val besätta de öfriga ministerplatserna; hvadan och ehuru konungens rätt att utnämna kronans rådgifvare oförändrad i lagen kvarstår, det dock med skäl kan sägas, att det numera endast är premierministern, som af konungen omedelbart nämnes. Sjelfva benämningen är likväl ännu endast traditionel och icke känd af lag, ehuru den myndighet, som premierministern i egenskap af kabinettets chef eger utöfva, är stor. Ehuru hvarje minister med portfölj är berättigad att för rådslag i ärenden, som höra till hans speciela departement, sammankalla kabinettet, fordrar dock bruket att han derom vänder sig till premierministern. Närvaron af minst ett bestämdt antal ledamöter är icke erforderligt, då intet derom är fastställt. Är premierministern sjelf hindrad att

finna

infinna sig, kan kabinettet dock rådslå, såvida han ej har något deremot. Det gifves så kallade *öppna* frågor, deri hvarje ledamot kan hafva en fråga af andras afvikande mening, men i frågor om riktningen af den inre och yttre politiken samt deraf följande åtgärder och i andra frågor af vigt, hvilka antingen skola, t. ex. viktigare lagförslag -- alla sådana måste af regeringen framläggas -- eller antagas kunna blifva föremål för diskussion i parlamentet, kan premierministern fordra, om han så finner nödigt, att de öfriga ledamöterna rätta sina meningar efter hans, eller om desse ej äro dertill villige, hos konungen begära kabinettets upplösning eller ombildning. I kabinettet föras ej några officiella protokoll eller skriftliga anteckningar; men i nyare tider hafva premierministrarne plägat i frågor af stor vigt genom promemorior delgifva sina kolleger sina åsikter och önsknin- gar. Det är *premierministern allena*, som framlägger för konungen de rådslag och beslut, hvori kabinettet stannat. Till konungens prerogativer hör att gilla eller ogilla dem. Väsentligt afseende fästes dervid på parlamentets kända eller förmodade åsikter; men intet kabinetts beslut eger bindande kraft, om det ej genom formlig ordre eller sanktion af konungen blifvit till verkställighet eller efterrättelse anbefaldt. I vissa fall hör det till formen, att geheimerådet först skall höras och sedan åt beslutet gifva den formela sanktionen; i andra meddelas konungens beslut åt statssekreteraren eller ministern för det departement, till hvars kompetens saken hör och som der- efter i behörig ordning ombesörjer dess utförande.

Min afsigt med denna endast skizzerade framställning har varit, att genom en jämförelse af anförda förhållanden med dem, som skulle blifva följden af nu föreliggande förslag, söka ådagalägga, huru litet förenlig med grunderna för *vårt* konstitutionela regeringsskick en *statsminister* eller *konseljpresident* i den af Konstitutions-Utskottet föreslagna betydelse skulle vara, och huru från helt andra grunder utgående den ställning är, som en premierminister i andra konstitutionela länder intager. Alla regeringsärenden med undantag af ministeriela och kommandomål skola enligt vår grundlag inför Konungen, omgifven af sitt *Statsråd*, föredragas och afgöras. Konungen allena är det förbehållet att besluta, sedan han inhemtat sina rådgifvares rådslag, och desse äro gemensamt ansvarige ej allenast för hvad de dervid yttrat, utan ock i visst afseende för hvad de icke yttrat, efter hvad derom i 9 § Regeringsformen säges; stående med allt detta i full öfverensstämmelse föreskriften derom, att för beslutens och expeditionernas bindande kraft dessa skola vara försedda med Konungens underskrift och kontrasignerade af den föredragande. Endast erinringar om verkställighet af utfärdade beslut kunna af departementschef omedelbart expedieras; och hvad den så kallade *statsrådsberedningen* angår, en inrättning, som, ehuru den icke nämnes eller har positivt stöd i någon lag, likväl måste erkännas vara af största vigt för ärendenas preliminära beredning och i visst afseende äfven tyckes vara förut- satt genom föreskriften i 8 § Regeringsformen derom att samtliga ledamöter af Statsrådet skola erhålla *föredragningslistor* öfver ärenden, som i Statsrådet skola förekomma, så kan, efter mitt om-

döme, ej heller der en konseljpresident med någon öfvervägande attribution få rum, så länge de respektive cheferne för departementen äro föredragande inför Konungen, och, hvad än mer är, så länge den gemensamma ansvarigheten för Konungens rådgifvare förblifver sådan den nu är i gällande lag stadgad och när som helst kan utkrävas.

Utskottet säger det vara af sakens natur påkalladt att bland Statsrådets medlemmar alltid "funnits" någon med den ställning till sina embetsbröder, att Konungen företrädesvis valt att meddela sig med honom för att på förhand inhemta Statsrådets mening i ärenden af större politisk vikt, innan de till afgörande i Statsrådet förekomma. Må vara, att detta nu i många fall är ett faktiskt förhållande; men om så är, hvad hindrar då, att det äfven framdeles efter behof och omständigheter må så fortfara? Den "ställning", en sådan Konungens rådgifvare par préference till sina embetsbröder komme att intaga, kunde då blifva en snillets och den öfverlägsna erfarenhetens ställning, oberoende af all *formel* upphøjelse, och om han genom en sådan ställning förmår bland sina embetsbröder bilda likstämmighet och sammanhållning, så funnes intet bättre att önska. Genom sitt förslag synes emellertid Utskottet vilja åt en sådan Konungens rådgifvare förbehålla en *högre rang* i förening med *den särskilda benämningen*; men derigenom skulle till en ej ringa del, ehuru under annan form, åter samma hinder för "sakens fria och naturliga utveckling" införas, som Utskottet önskar få aflägsnadt, och hvilket skulle ligga deri, att Justitie-statsministern nu, i anseende till sin höga värdighet, ansetts sjelfskrifven att intaga en sådan framstående politisk ställning, äfven om han dertill ej egde de erforderliga egenkaperna, ehuru han kunde vara en förträfflig chef för Justitie-departementet. Man vill nu uppbäfvu sjelfskrifvenheten genom att lemna valet af statsminister åt Konungen; men då på ena sidan det väl kan vara möjligt, att en utmärkt jurist och chef för Justitie-departementet äfven kan vara en duglig och kraftfull statsman i andra afseenden, och på den andra att Konungen kan misstaga sig vid valet af statsminister, så synes på förändringen ej just något vara ur dessa synpunkter att vinna, utan till och med fastheldre åtskilligt att förlora, derest den utnämnde statsministern befunnes genom sina egenkapaper icke i alla afseenden vara sin höga plats vuxen och genom den medlande eller budbäreställning, han, enligt Utskottets egna ord, skulle komma att mellan Konungen och hans öfriga ansvarige rådgifvare intaga, rum måhända kunde öppnas för sidoinflytanden och förut beredda meningar, innan de sistnämnde i full rådsförsamling finge tillfälle att utveckla hela styrkan af sina rådslag.

Huru olika för öfrigt ifrågavarande förslag skulle i verkligheten gestalta sig mot en premierministers ställning i England, har jag i det föregående sökt visa; och torde det icke sakna allt intresse att ur vår egen historia erinra om, huruledes, sedan Regeringsformen år 1809 såsom ständiga ledamöter af Konungens Råd insatt två statsministrar, sex statsråd, af hvilka minst tre borde hafva beklädt civila embeten, och hofkanslern, samt derjemte om då varande fyra statssekreterare förklarar, att en hvar af dem skulle ega säte och stämma derstädes

då han der föredrog ärenden, eller eljest mål der förekommo, som till hans befattning hörde, ett förslag till Riksdagen 1812 af Regeringen afgafs, enligt hvilket Statsrådet skulle bestå af tolf ledamöter, af hvilka *sax skulle vara statsministrar*, som "ensamme skulle svara för de till deras befattning hörande ärenden och derjemte hafva inseende öfver de särskilda publika verk, hvilka närmast deraf bero", men ärendena beredas och föredragas inför Konungen af statssekreterare eller chefer för de särskilda departementen i Konungens kansli, dock ej med rätt att deltaga i rådslagen. Detta förslag tillvann sig dock ej Riksdagens år 1815 bifall, men visar likväl en annan uppfattning af statsministrarnes skyldigheter, än det något sväfvande begrepp i samma afseende man nu uti Utskottets förslag om den föreslagna statsministerns åligganden återfinner.

Förslaget att borttaga den nu i 6 § Regeringsformen befintliga föreskriften derom, att bland statsråd utan departement minst två böra hafva förvaltat civil beställning, anser jag icke vara välbetänkt, ej ens, om verklig parlamentarisk styrelse vore i fråga att införas, hvilket dock ingalunda är förhållandet, och som ej heller Utskottets förslag i dess helhet vill eller är egnadt att införa. Dertill skulle en omständlig omarbetning af Regeringsformen vara erforderlig. För min del finner jag detta af enskild motionär väckta förslag icke böra antagas till bordläggning för en kommande Riksdag.

Herr von Möller: Om den ifrågavarande statsministern, hvilken Konungen, enligt den föreslagna lydelsen af denna paragraf, skulle ega att bland Statsrådets öfriga ledamöter utnämna, är ämnad att motsvara hvad som i andra länder kallas konseljpresident eller premierminister, anser jag icke vara genom detta förslag uttryckt. Väl angaf motionären i sitt nyss afgifna yttrande, att denne statsminister skulle inom Konungens råd intaga en öfvervägande ställning i förhållande till sina kolleger, men jag kan ingalunda, vid betraktande af de här föreslagna förändringarne, finna hvari denna framstående ställning egentligen skulle bestå, eller huru något sådant skulle kunna härledas ur de ifrågasatta stadgandena. Då genom nuvarande lydelse af 34 § Regeringsformen förordnas, att statsministrarne innehafva rikets högsta värdighet, och statsråden den närmaste derintill, äro, enligt den här föreslagna redaktionen af samma paragraf, dessa ord helt och hållet borttagna, och af dess nuvarande lydelse inga andra bestämmelser, i afseende å statsministern eller statsråden bibehållna, än att de icke må annat embete utöfva eller några inkomster deraf uppbära. Att häraf skulle kunna på något sätt framgå, hvad motionären, tillika ledamot af Konstitutions-Utskottet, nyss antydt, nemligen att statsministern skulle komma att intaga en öfvervägande ställning, kan jag ej finna, lika litet som jag i någon af de delar af förslaget, som afse förändringar i *Riksdagsordningen*, kan spåra någon bestämmelse, hvaraf ett sådant förhållande skulle betingas.

Ser jag nemligen på de punkter i det föreliggande förslaget till förändring i Riksdagsordningen, der statsministern omnämnes, finner jag stadgadt, att inför honom skall för granskning uppvisas fullmakt

för riksdagsman, som första gången, efter det han blifvit vald till sådan, sig vid Riksdagen inställer. Det heter nemligen i 32 § Riksdags-ordningen, att dylik granskning skall ske "inför statsministern eller den Konungen i hans ställe förordnar". Han nämnes äfven i 33 § Riksdags-ordningen vid de der i sammanhang med 32 § gifna ytterligare bestämmelserna rörande fullmaktsgranskningen, och i 34 § af samma grundlag förekommer: "På den tid skola riksdagsmännen, sedan gudstjenst med dem hållen är, sammankomma på rikssalen, der Konungen, eller, då han så för godt finner, *statsministern eller annan statsrådsledamot* förer ordet". Sedan stadgas i 36 § dersammastädes, i fråga om formen för Riksdagens avslutande, att Konungen antingen sjelf eller genom statsministern eller annan statsrådsledamot skall tillkännagifva en sådan avslutning. Således vid dessa tillfällen, vid fullmaktsgranskningen, då Riksdagen öppnas, vid dess avslutande, men endast der, finner jag statsministern nämnd. Men hvad hans omtalade framstående ställning angår, kan jag ej finna att densamma på något sätt hvarken genom dessa eller Regeringsformens föreslagna stadganden betingas, utan anser fastheldre, att den ifrågasatta förändringen i 34 § Regeringsformen skulle innebära något, som skulle syfta att göra denna ställning mindre hög, än den som de närvarande statsministrarne intaga.

Jag vågar i anledning häraf vördsamt hemställa, det antingen den ärade motionären, som i sitt förra yttrande vidrört denna omständighet, eller ock någon af Konstitutions-Utskottets öfrige ledamöter, ville hafva godheten att för mig förklara, hvaruti statsministerns öfvervägande inflytande skulle bestå.

Af den föreslagna grundlagsförändringen torde något sådant ej kunna framgå, åtminstone erkänner jag, att jag ej kan finna, att så är förhållandet, och intill dess motsatsen kan visas, anser jag mig ej böra rösta för förslaget hvilande till vidare grundlagsenlig behandling.

Herr Faxe: Motiven till den förändring, som nu blifvit föreslagen, hafva för mig varit två; det ena, att en person i konseljen måtte finnas, som dels kunde emottaga Konungens befallningar i sådant, som rörde konseljen samfäldt, hvilket naturligtvis icke hindrade Konungen att, när han så behagade, meddela sig direkte med annan ledamot af konseljen, dels ock utgöra likasom den egentliga föreningspunkten emellan representationen och regeringen, så att, om och när representationen, hvilket ofta måste inträffa, önskade inhemta regeringens åsikter eller råd i någon eller några viktigare frågor, alltid måste finnas någon, till hvilken begäran härom kunde framställas; och det andra motivet har varit den olägenhet, som det måste medföra vid val af chef för Justitie-departementet, att denna befattning ovilkorligen skall tillhöra innehafvaren afförsta platsen i Konungens råd. Men man kan vara en utmärkt statsman, och i öfrigt innehafva de egenskaper, som erfordras för att fylla denna höga plats, hvilken redan nu anses gifva dess innehafvare en sorts ordförandeskap inom konseljen, utan att på samma gång ega den omfattande lagkunskap, de djupare teoretiska och praktiska insikter, hvilka äro oumbärliga för den, som

skall uppgöra eller granska förslag till allmänna lagbud; likasom tvärtom en person kan vara fullt kvalificerad såsom chef för Justitie-departementet, men deremot sakna de egenskaper, hvilka på den förstnämnda platsen erfordras. Detta är en stor anledning till den föreslagna förändringen; hvarigenom skulle beredas möjlighet för Konungen att till hvardera platsen utse den mest lämplige, utan att något hinder likväl mötte deremot, att statsministers-embetet kunde förenas med omförmälda eller annan departements-chefsbefattning; och härmed anser jag mig äfven hafva besvarat en af de anmärkningar, som Herr Justitie-statsministern framställt.

Hvad de andra talarnes anmärkningar angår, har det blifvit sagdt, att det icke finnes någon plats för en konselj-president i vår grundlag. Der finnes dock nu en plats för Justitie-statsministern, som, jag medgifver det, endast är bestämd genom den högre rang, grundlagen tillägger honom; men i tillämpningen har han i många fall — jag kan tala af egen erfarenhet — varit en verklig konselj-president och genom honom har Konungen ofta meddelat konseljen sin vilja i afseende på sådant, som rört sättet och ordningen för ärendenas behandling, m. m. d.; och just en sådan plats skulle *statsministern* komma att intaga.

Samme talare har sagt, att det vore stor skilnad emellan den danska och svenska ministerens "maktförhållande"; helst den danska konseljen kunde fatta beslut utan att Konungen vore närvarande, ehuru ett sådant beslut icke ginge i verkställighet med mindre Konungen, då protokollet öfver beslutet honom förelades, så befallde, men att Konungen likaledes kunde befalla, att föredragning skall ske inför honom i närvaro af samma konselj. Detta är dock icke så olik förhållandet med den så kallade statsrådsberedningen hos oss. Der föredragas ärendena och öfverenskommes — jag vet ej om det voteras nu för tiden — om hvad som i hvarje fall bör tillstyrkas; så anmäles detta inför Konungen, som för sig låter föredraga samma ärenden, mer eller mindre fullständigt, och bifaller hvad som blifvit föreslaget eller beslutar annorledes. Detta är ungefär detsamma som i den danska lagen; den enda skilnaden är, att i det ena fallet upptages beslutet i ett protokoll, och i andra fallet sker anmälan muntligen eller efter en kort promemoria.

Orsaken, hvarför man ansett, att chefen för Utrikes-departementet fortfarande bör benämnas *minister* för utrikes ärendena, ehuru detta icke är i motionen föreslaget, har varit, att man ansett sådant nödvändigt för hans förhållande till främmande makters ministrar och den särskilda ställning såsom representant för begge de förenade rikena, som han intager.

En talare på hallandsbänken har yttrat, att, sedan man borttagit stadgandet om rangen och icke satt ut i grundlagen någon särskildt utmärkande befattning för statsministern, han icke kunde finna, att statsministern står öfver de andra ledamöterna i konseljen. Derpå svarar jag, att ett är rang, och ett annat är det inflytande, som själfva ställningen till Konungen och öfriga konseljledamöterna äfvensom till Riksdagen gifver en sådan plats; — om statsministern kan uppbära en sådan ställning, är en annan sak!

Herr Trolle: Lika med flere andra talare på detta rum, anser jag den föreslagna grundlagsförändringen hvarken nödig eller nyttig. Jag tror icke, att något vinnes dermed, att en statsminister nämnes, till hvilken Konungen såges vara i första rummet hänvisad att vända sig för att inhemta Statsrådets tankar eller göra sina tankar kända af Statsrådet. Konungen eger, efter nu gällande grundlag, frihet att vända sig till den person i sitt råd, som han anser mest lämplig att först mottaga hans förtroende; men om han anser sig, till följd af Justitie-statsministerns ställning, af en eller annan orsak böra meddeja sig afven med honom, innan han framställer ärendet i Statsrådet, tror jag icke dermed någon skada vara skedd, tvärtom, en fördel beredd, i det att tredje person finnes, som får mottaga Konungens första förtroende. Jag finner således icke någon vinst hvarken för Konungen eller det allmänna ligga i berörda del af förenämnda förslag.

“Land skall med lag byggas“, är den äldsta kända grundsatsen i statsrätt och lagstiftning i vårt land; på denna grund har lagens högste vårdare erhållit främsta platsen i Konungens råd; en svensk tanke och en vacker tanke, som vunnit häfd, ja, snart sagdt, urminnes häfd i vårt land. Detta historiska minne saknar icke heller sin betydelse. Och jag skulle tro, att den Konung, som valt nämnda grundsats till sitt valspråk, icke skall tillåta, att den anordning inom Hans råd som i samma grundsats har sitt ursprung, opåkalladt får rubbas.

Hvad en annan del af förslaget angår, att chefen för Utrikesdepartementet icke skulle kallas *statsminister*, utan blott *minister*, så är detta en nedsättning af hans värdighet till förlust för honom och för landet. Utrikes statsministern, såsom representant för begge förenade rikena, bör ock derföre innehafva samma höga plats inom Konungens råd, som städse varit honom anvisad. Att nedsätta hans ställning blefve slutligen en förlust, med afseende å hans förhållande till utländska sändebud här i landet.

Beträffande den föreslagna statsministerns ställning i Konungens råd; så kan icke heller jag inse att, enligt grundlagsförslaget, en sådan blifvit honom anvisad framför öfrige statsråden, om icke deri, att han skulle öfvertaga en och annan af Justitie-statsministerns funktioner; men att han, jemlikt samma förslag, annorledes blifvit utsedd till att hedras med Konungens högsta förtroende, kan jag icke finna, så vida icke titeln skulle anses innebära något sådant. Att hans plats icke desto mindre skulle blifva ett mål för mången politisk ärelystnad, lider intet tvifvel, men om detta blefve till landets fromma lemna, jag derhän.

Jag får alltså vördsamt yrka afslag å föreliggande betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att det förevarande förslaget skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling och dels att detsamma måtte afslås; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på förslagets antagande att hvila, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes ut-

föllo med många så väl ja som nej; hvaruppå, och efter det proposition på förslaget antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling ånyo blifvit gjord samt med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som vill, att Konstitutions-Utskottets uti 1:sta punkten af utlåtandet N:o 9 framställda förslag till ändring af § 5 Regeringsformen skall antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågavarande förslaget.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—49.

Nej—42.

§ 6.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag hade icke ämnat begära ordet under hela handläggningen af detta förslag, emedan jag trodde, att andra skulle taga det om hand; men i afseende på den nu föredragna punkten anhåller jag att till Konstitutions-Utskottets ledamöter få ställa en fråga, hvarföre man uteslutit den föreskrift, som förekommer i sista punkten af denna paragraf, enligt dess nu gällande lydelse. att: "bland de tre statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltadt civil beställning"? Under den tid, jag hade den nåden att vara ledamot af Konungens råd, fann jag för min del, att det är icke ur vägen, att i Konungens råd finnas åtminstone några som ega kännedom om lagar och författningar, men enligt detta förslag skulle kunna inträffa, att i konseljen icke fanns någon, utom Justitie-ministern, hvilken hade någon insigt deri.

Herr von Ehrenheim: Då det nu föredragna förslaget går ut på att Konungen kan nämna till statsminister äfven ett statsråd utan departement, skulle det kunna hända att de konsultativa statsrådets antal inskränktes till två; under sådana förhållanden ansåg Utskottet det vara en alltför stor inskränkning i Konungens valfrihet att bestämma, det båda dessa platser skulle innehafvas af personer som förvaltadt civil beställning. Jag kan för öfrigt ej annat än uttala den åsigt, att det absoluta behovet af sakkännedom och författningskunskap i konseljen nog samt hädanefter som hittills skall göra sig kämbart och föranleda Konungen att välja personer, som

hafva dessa egenskaper. I annan händelse tror jag äfven nuvarande bestämmelse sakna allt värde.

Grefve Mörner: Jag tror för min del att det lätt kunde komma att inträffa, att den siste ärade talarens förutsättning icke komme att gå i fullbordan. Hela riktningen i detta förslag går ut på att förvandla Konungens Statsråd till marionetter, som skola dansa efter Riksdagens pipa; och att det då alltid kommer att bestå af personer, som hafva kunskap om administrativa ärenden, tror jag ej vara så säkert.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, framställdes proposition på det förevarande förslaget antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att Konstitutions-Utskottets i 1:sta punkten af utlåtandet N:o 9 framställda förslag till ändring af § 6 Regeringsformen skall antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågavarande förslaget.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—55.

Nej—31.

§§ 11, 12, 26 och 32.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 34.

Grefve Mörner, Carl Göran: I den nu föredragna paragrafen talas väl om statsminister och statsråd, men icke om *minister* som skulle vara chef för Utrikes-departementet. Denne har man råkat att tappa bort. Han borde dock hafva varit med. Detta med afseende å paragrafens redaktion.

Hvad angår sjelfva paragrafens innehåll, så vill det förakt, hvarmed Utskottet synes hafva behandlat de i början af den gamla paragrafen förekommande bestämmelser, åtminstone efter mitt förmenande, snarast ådagalägga att Utskottet ej gjort sig fullt reda för betydel-

sen af berörda bestämmelser. Utskottet har nemligen föreslagit, att de i början af den gamla paragrafen förekommande orden: "Statsministrarne innehafva rikets högsta värdighet, och Statsråden den närmaste derintill" skulle uteslutas. Genom dessa ord blef det emellertid afgjort att då någon af statsministrarne fanns i Statsrådet närvarande vore han den främste och såsom sådan äfven ordförande i Statsrådet. Nu skola vi visserligen också få en statsminister, men hans ställning till Statsrådets öfrige ledamöter bestämes ej närmare; det säges icke ens uttryckligen att han är ordförande i Statsrådet. Detta med afseende å förhållandena inom konseljen. Genom det gamla stadgandet, jemfördt med riksakten, var äfven i förhållande till Norge afgjort hvem som skulle vara ordförande å Sveriges vägnar i interimregering; nu har Konstitutions-Utskottet lemnat alldeles åsido ordnandet af detta förhållande. Att Konungen i allmänhet må bestämma huru med embets- och tjenstemäns rang inbördes skall förhållas, vill jag visserligen ej bestrida, men då det är fråga om den ställning, som skall tillkomma medlemmarne af landets regering, vill det ej synas mig tjenligt att äfven representationen har något att säga. Grundlagen har för närvarande uttryckligen bestämt statsrådets värdighet, och att borttaga denna bestämmelse, synes mig vid sådant förhållande ej rätt lämpligt. Det är bekant att, oaktadt densamma, det varit en omtvistad fråga, huruvida ej blå banden skulle gå framför statsråden. Om nu bestämmelsen om Statsrådets värdighet strykes, kunna de gamla anspråken hos dem, som Konungen kallar Herrar — hvilket icke sker med statsråden — åter komma att söka göra sig gällande. Jag får på grund af hvad jag nu yttrat anhålla om återremiss.

Herr von Ehrenheim: Hvad angår frågan om värdigheten, så har Utskottet ansett att det tillkom Konungen att i administrativ väg göra bestämmelser härom likaväl som han gör det i alla andra dylika fall. Jag föreställer mig att det finnes knappt någon grundlag der sådana bestämmelser om viss rang finnas införda. Hvad åter angår presidiet i interimregeringen, i fall en sådan skall sammanträda, synes mig detta gifvet tillkomma statsministern. I Riksakten står visserligen, att Justitie-statsministern skall vara ordförande, men då detta tillagts honom på grund af att han har främsta platsen i svenska Statsrådet, synes det mig gifvet, att den som innehar denna plats också skall vara ordförande. Riksakten kan såsom hvarje annan lag blifva föremål för tolkning, och en så enkel tolkning som denna torde ej komma att förorsaka mycket bryderi.

Grefve Mörner: Om Kongl. Maj:t bestämmer om värdigheterna inom sitt hof, så må det vara fullkomligt i sin ordning, men när frågan handlar om huru landets regering skall anses, tycker jag ej att det är obehörigt att grundlagen derom innehåller några bestämmelser. Jag anhåller fortfarande om återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels

förslaget antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på förslaget antagande att hvila, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllö med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Riksdags-ordningen.

§ 32.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om en frågas beskaffenhet bör få gälla något i afseende å den, som skall densamma behandla, synes mig det gamla stadgandet hafva företräde framför hvad nu förslagits. Det gamla stadgandet uppdrog granskningen åt chefen för Justitie-departementet, och nog måtte väl denna granskning vara ett juridiskt men icke ett politiskt uppdrag. Under sådana omständigheter vågar jag tro, att chefen för Justitie-departementet fortfarande bör hafva detta åliggande, så mycket mer som väl, efter hvad jag föreställer mig, vid den tidpunkt, då Riksdagen samlas, Herr Statsministern är upptagen af sina mångahanda angelägenheter och bör blifva befriad från ett så ringa bestyr, hvilket mycket väl bör kunna uppdragas åt hans adjutant, chefen för Justitie-departementet. Jag anhåller om återremiss.

Herr de Maré: Om Kammarens anseende skall betyda något, vågar jag hemställa, huruvida det kan vara riktigt att, sedan en grundprincip blifvit erkänd i den först antagna paragrafen, upptaga ett exempel från ett föregående tillfälle, då man sökte förhindra eller försinka en sak genom att återremittera delar af densamma sedan det väsendtligaste redan blifvit afgjordt. Jag hemställer om bifall.

Herr von Ehrenheim: Vid granskningen af dessa fullmakter lär det väl vara grundlagens föreskrifter, som till väsendtlig del komma i fråga att tillämpas, och en vidsträcktare juridisk erfarenhet kan derföre icke erfordras. För öfrigt innehåller ju paragrafen, att granskningen skall ske inför statsministern eller den Konungen i hans ställe förordnar. Det finnes således ej något hinder för Konungen att gifva uppdraget åt en annan af sina rådgifvare, om anledning dertill förefinnes.

Herr Nordström: Frågan gäller nu den i 32 § Riksdagsordningen omförmälda granskning af fullmakterna. Men äfven om hela den föreslagna förändringen af Statsrådets organisation skulle antagas, ligger det dock nära till hands och snart sagt i sakens natur, att denna granskning uppdroges åt chefen för Justitie-departementet i stället för åt statsministern. En sådan förändring kan vinnas genom en återremiss, hvarföre jag förenar mig med Herr Grefve Mörner i ett dylikt yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels förslaget antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på förstberörda yrkande och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 33, 34 och 36.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Tryckfrihets-förordningen.

§§ 1, 4 och 5.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

2:dra punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter anmälde sig och yttrade

Grefve Mörner, Carl Göran: Då Konstitutions-Utskottet har framlagt förslag till förändring af åtskilliga paragrafer i grundlagen för att gifva åt Statsrådet en annan organisation, hade det, efter mitt förmenande, varit ändamålsenligt om Utskottet ej alldeles förbisett att äfven i sak införa förbättringar, der sådana kunna behövas. Jag får i detta afseende hänvisa till 12 § Regeringsformen, der det heter: "Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan han enligt föregående paragraf deröfver hört Ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad Statsrådets ledamot". Det har förut varit fråga om att afhandlingar med främmande makter åtminstone i vissa fall ej skulle ingås utan Statsrådets hörande. Jag får för min del säga, att jag, som var ledamot af Konungens råd då novembertraktaten ingicks, anser att det hade varit ganska bra om Statsrådet vetat något om den saken på förhand.

Föredrogos ånyo och biföllos Konstitutions-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 10, angående väckt motion om ändring i 19 § Riksdagsordningen; och

N:o 11, angående väckta motioner om ändring i 14 § Riksdagsordningen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 54, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående försättande på vakans tillsvidare af en del utaf båtsmanshållet i Blekinge län och Södra Møre härad af Calmar län, dels åtskilliga af enskilda motionärer gjorda framställningar i fråga om båtsmanshållet i allmänhet.

Mom. a.

Herr af Klint: Jag är verkligen i en ganska brydsam belägenhet, ty jag har ej antecknat mig såsom reservant, men måste det oaktadt fästa Kammarrens uppmärksamhet på en mellanmening, som finnes uti punkten a) och som jag för min del ej tror vara fullt lämplig. Om meningen "med anmälan om hvad i ärendet förekommit" skall något betyda, så är det väl att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäler, att till Riksdagen blifvit inlemnade tre motioner, som afse det eller det och som Riksdagen ej funnit vara af den beskaffenhet att de kunde antagas. Jag har dock hittills aldrig hört att Riksdagen för Kongl. Maj:t anmält något om enskilda motioner, som ej kunnat antagas. Jag kan ej säga annat än att jag i Utskottet förbisett denna mellanmening och således ej kunnat anmäla min reservation, och får jag därför nu göra det och yrka, att Kammarren, med uteslutande af nämnda mellanmening, helt enkelt bifaller hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Grefve Mörner, Carl Göran: I sista punkten af den Kongl. propositionen förekommer: "att de inflytande vakansafgifterna må ingå till statsverket för att användas till förökande antingen af flottans matroskorps eller varfvens arbetsstyrka på sätt af Kongl. Maj:t kan varda bestämdt". Jag tror, att andra vakansafgifter ingå till statsverket utan att vara anvisade på detta sätt till en eller annan utgift på förhand. I Blekinge kunna under tiden uppstå tillfälliga vakanser; huru skola då de behandlas; skola de behandlas på annat sätt än ofvanomförmälda? Jag för min del hemställer, att man måtte stanna vid att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, så att inflytande vakansafgifter må ingå till statsverket.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Jag får till svar på den siste talarens anmärkning påpeka, att då båtsmännen äro afsedda för flottans bemanning samt arbetsmanskaf på varfven, så har sjöförsvaret svårt att undvara någon ersättning, om en del båtsmansnummer ställas på vakans. Kongl. Maj:ts proposition angående detta ämne är också grundad på den förutsättning, att de vakansafgifter, som, i händelse Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts framställning, komma att inflyta, skola användas till sjöförsvarets behof. De tillfälliga vakansafgifterna ingå deremot, såsom vi veta, till Statskontoret och upptagas bland statens ordinarie inkomster. Funnes nu icke den mening i Utskottets hemställan, som nu är i fråga, skulle alla vakansafgifter komma att inflyta bland statens ordinarie inkomster,

och sjöförsvaret således ej erhålla någon æquivalent för den uppoffring det gör genom en del båtsmansnummers ställande på vakans.

Friherre von Essen: I likhet med Herr af Klint får jag anmäla, att jag i Stats-Utskottet förbisett den omständighet, att uttrycket "med anmälan om hvad i ärendet förekommit" inkommit i Utskottets hemställan. Jag anser det äfven vara mindre lämpligt. Hvad som med denna mening afsetts, är att uttrycka hvad Utskottet i motiven yttrat derom, att Utskottet delar de åsigt, som legat till grund för motionärernes framställningar, att nemligen, med hänseende till den förändrade beskaffenheten af sjöförsvarets materiel. båtsmansinstitutionen numera icke kan anses tidsenlig. Men då detta uttryck äfven kan innebära ett uppreparande af hvad motionerna innehålla, torde en skrifvelse till Kongl. Maj:t "med anmälan om hvad i ärendet förekommit" vara olämplig, och ehuru jag ej antecknat mig såsom reservant, får jag anhålla om återremiss af punkten, ty om Andra Kammaren bifaller Utskottets hemställan oförändrad och denna Kammare beslutar, att den anmärkta mellanmeningen skall utelämnas, torde det blifva svårt för Utskottet att sammanjemka slutet.

Herr Ekman, Carl: Jag vill blott upplysa, att det förhåller sig så, som den närmast föregående talaren yttrat, nemligen, att den ifrågavarande mellanmeningen inkommit i följd af den ene motionärens yrkande derom, och för att försäkra honom och hans liktänkande derom, att hvad som står i motiven äfven skulle komma att intagas i den underdåniga skrifvelsen. Jag medgifver för min del gerna, att det hade varit bättre om Utskottet icke bifallit intagandet af den anmärkta mellanmeningen uti mom. a. Men då nu detta förslag blifvit från Utskottet afgifvet och, efter hvad anledning är att antaga, af Medkammaren kommer att bifallas, tager jag mig friheten hemställa, huruvida det kan vara skäl att denna Kammare fattar något annat beslut. Men i sådant fall, och på det att icke hvad som är föreslaget i mom. a) skall komma att stå i strid med mom. b), så bör i det sistnämnda tilläggas, att i anledning af de af Herrar von Koch, Rundbäck och Palander väckta motioner ej må vidtagas någon annan åtgärd än den i föregående moment omförmälda. Om Kammaren fattar ett sådant beslut, tror jag, att man kan undvika den föreslagna återremissen, och jag vågar således hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då nu en talare yrkat återremiss, anhåller jag få återtaga mitt förra yrkande och förena mig i yrkandet om återremiss.

Friherre von Essen: Jag ber att få återtaga mitt yrkande om återremiss, sedan Herr Ekman nu framställt ett förslag, som jag au-ser vara antagligt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet oförändradt; dels utaf Herr af *Klint*, att momentet måtte antagas med uteslutande af mellanmeningen: "med anmälan om hvad i ärendet förekommit"; och dels slutligen att momentet skulle återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, vidare proposition på antagande af Herr af *Klints* förslag, hvarvid svarades nej, och slutligen proposition på återremiss af momentet, då svaren utföllö med många nej, blandade med ja; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till momentet ånyo blifvit framställd samt med många ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran, begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit återremiss af momentet, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller mom. a. i Stats-Utskottets utlåtande N:o 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas momentet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 46.

Nej — 32.

Mom. b.

Herr af *Klint*: Med anledning af det beslut Kammaren nyss fattat, tror jag att någon ändring måste göras i denna punkt, ty annars förklaras i denna punkt, att Herrar von Kochs, Rundbäcks och Palanders förslag icke till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och vi hafva likväl nyss genom votering beslutat, att de skola anmälas för Kongl. Maj:t. Detta tror jag icke hänger rätt bra tillsammans, och får därför vördsamt föreslå, att Kammaren ville besluta, att Herrar von Kochs, Rundbäcks och Palanders förrberörda förslag icke må föranleda till någon annan Riksdagens åtgärd, än den i föregående moment omförmälda.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att endast det yrkande blifvit framställt, att momentet skulle antagas med följande förändrade lydelse: "att Herrar

von Kochs, Rundbäcks och Palanders förberörda förslag icke må föranleda till någon annan Riksdagens åtgärd än den i föregående moment omförmälda“, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej jemte några ja, samt sedermera proposition på momentets antagande med ofvansagda förändrade redaktion, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om inrättande af lånekontor i Luleå och Calmar.

1:sta punkten.

Herr Westman: Ehuru jag icke reserverat mig mot Utskottets föreliggande utlåtande, så har jag likväl icke kunnat godkänna det förslag, Utskottet här framställt i alla dess delar. Som Herrarne se föreslår Utskottet, att ett afdelningskontor af Riksbanken skall inrättas för Wester- och Norrbottens län, och att det skall förläggas i Umeå. I afseende på inrättandet af en dylik anstalt instämmer jag med Utskottet, men angående stället, der afdelningskontoret skall förläggas, kan jag ej dela Utskottets åsigt, emedan, enligt min öfvertygelse, Luleå är den rätta platsen. Af Utskottets utlåtande inhemtas, att två motionärer i Andra Kammaren gjort framställning om inrättande af ett lånekontor för Norrbottens län i Luleå, och derföre hafva de, enligt min uppfattning, anfört ganska giltiga skäl. Fullmäktige i Riksbanken, hörda öfver förslaget, hafva ansett det vara bättre att det nya lånekontoret finge sig till distrikt anvisadt icke allenast Norrbottens, utan äfven Westerbottens län och att kontoret borde förläggas i Umeå.

Då Westerbottens och Norrbottens län tillhopa utgöra mer än en tredjedel af hela Sveriges areal, tror jag det vore billigt att för dem inrätta ett gemensamt lånekontor; frågan är således hvarest detta skall förläggas. Dessa båda läns sträckning i norr och söder utgör 51 mil, och afståndet mellan Haparanda och Umeå är 45 mil. Den sistnämnda staden ligger således på endast 6 miles afstånd från södra gränsen mot Westernorrlands län och är den sydligaste ort, som kan komma i fråga vid inrättandet af ett lånekontor för Wester- och Norrbottens län. Piteå är visserligen medelpunkten inom distriktet, emedan afståndet emellan Piteå och Haparanda skiljer sig endast på några få mil från afståndet emellan Piteå och distriktets södra gräns; och då, på sätt fullmäktige jemväl yttrat, svårighet torde möta att förlägga kontoret annorstädes än i någondera af länsresidensstäderna, anser jag staden Luleå, som är belägen endast 6 mil från Piteå, och således har ett mera centralt läge, vare den rätta platsen, der ifrågavarande afdelningskontor bör inrättas. Härtill kommer

jemväl, att rörelsen och den utrikes sjöfarten äro betydligt större i Haparanda och Luleå än i Umeå. Fullmäktige hafva visserligen berört en fråga, som det icke tillkommer mig att besvara, då jag icke eger närmare kännedom om personer och förhållanden i orten, men jag är öfvertygad, att upplysningar äfven i detta afseende icke skola saknas af fullt sakkunniga personer. Men det är icke egentligen af dessa skäl, som jag önskar att kontoret skall förläggas i Luleå, utan jag tror detta verkligen vara mest öfverensstämmande med Riksbankens eget intresse. Som Herrarne af utlåtandet finna, är förslag väckt om att inrätta ett nytt afdelningskontor af Riksbanken i något af de nordligaste länen och att åt fullmäktige i Riksbanken öfverlemnna rättigheten att antaga dess styrelseledamöter och förordna om styrelsens funktioner m. m. för att derigenom vinna erfarenhet om den nya anordningen.

Vid sådant förhållande tror jag det vara af vigt att tillse, det lämpligaste orten dertill utses. Och då känt är, att i Umeå finnes en enskild sedelutgifvande bank, deri sannolikt en stor del af ortens innevånare äro delegare, men sådan saknas inom Norrbottens län, tvekar jag icke att för min del gifva företräde åt Luleå, såsom rätta platsen för ifrågavarande afdelningskontor. Det är på dessa skäl som jag anhåller att Luleå, och ej Umeå, måtte bestämmas såsom platsen för ett afdelningskontor af Riksbanken för Wester- och Norrbottens län; och på detta förslag anhåller jag om proposition.

Herr de Maré: Lika enhälligt som Utskottet varit uti att tillstyrka inrättandet af ett lånekontor eller, rättare sagdt, afdelningskontor i den nordligare delen af vårt land, lika delade hafva inom Utskottet meningarne varit med afseende å bestämmandet af den lämpligaste platsen för detta kontor. Sedan Utskottet, för att vinna någon säkerhet för sitt omdöme, remitterat denna fråga till Herrar bankofullmäktige, så hafva desse på ett sätt, som för Utskottets öfvervägande majoritet varit fullt tillfredsställande, utredt att, om ett lånekontor i den norligaste delen af landet borde inrättas, så vore Umeå dertill den rätta platsen. Härtill har under öfverläggningen inom Utskottet kommit, att otvifvelaktigt den nordligare delen af Ångermanland kunde hafva anspråk på att få ett lånekontor mera för sig tillgängligt, än hvad för närvarande Riksbanken i Stockholm är, och då kunde ingen tvekan uppstå hos Utskottet, att det icke borde föreslå Umeå såsom lämpligare än Luleå, ty om ock den sednare staden ovedersägligen är, om man blott tager Wester- och Norrbotten i betraktande, den mest centrala, så upphör dock detta förhållande, så snart man tänker sig kontorets verksamhet utsträckt längre söder ut. Den ärade talaren som före mighade ordet har fört diskussionen in på frågan om Riksbankens fördel och sagt, att det skulle vara med denna mera öfverensstämmande, om kontoret förlades till Luleå, emedan det der icke skulle hafva någon konkurrent, såsom förhållandet skulle vara i Umeå, der Westerbottens enskilda bank har sitt säte. Jag tror likväl, att af alla de medel, som man anser verka till att göra en bank lifaktig, är konkurrensen det

det kraftigaste, och icke heller kan det väl blifva ett skäl för Riksbanken att draga sig undan från en af centralpunkterna för rörelsen derföre, att det vore för densamma i någon mån ofördelaktigt att hafva sitt hufvudsäte på samma ort som en annan bank. Jag tror tvärtom att, om man vill afse dessa provinserns sanna fördel, så bör man just förlägga detta Riksbankens afdelningskontor på samma plats som den fruktade konkurrenten har sitt säte. Jag medgifver, att Banko-Utskottet icke kan hafva den insigt uti alla de lokala förhållanden, hvilka den siste ärade talaren så väl känner, men derföre har Utskottet och uteslutande förlitat sig på Bankofullmäktiges vidsträckta insigter i dessa frågor, och när dertill kommer, att Utskottet trott sig böra se litet längre fram i tiden och utsträcka det blifvande lånekontorets distrikt något längre söderut för att tillmötesgå alla de förväntningar, som de norra provinsernas innevanare i allmänhet äro berättigade att hysa, så tror jag, att Banko-Utskottet just funnit den för Norrland i dess helhet rätta platsen, då det föreslagit, att ett afdelningskontor af Riksbanken skulle förläggas i Umeå. Med anledning häraf tillåter jag mig anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Bergman: Uti den af Herrar Rutberg och Bäckström inom Andra Kammaren afgifna motion hemställes, att Riksdagen ville besluta att förlägga ett Riksbankens lånekontor för Norrbottens län i Luleå och att från och med år 1873 för detsamma anvisa ett förslag af 500,000 R:dr för utlåning med omsättningsrätt. Motionärerne hafva i sitt förslag framhållit de skäl, som numera oafvisligen påkalla inrättandet af en dylik låneanstalt inom Norrbottens län, sedan oktrojen för Luleå filialbank redan utlupit, och Piteå filialbanks verksamhet kommer att under innevarande år upphöra. Af Banko-Utskottets utlåtande inhemtas emellertid, att Herrar Bankofullmäktige, i frågan hörde, yttrat sig väl "anse önskvärdt, att Riksbankens tillgångar måtte göras för Rikets olika delar så användbara ske kan, för lättnad i handel och rörelse, samt att för detta syftemål särskilda åtgärder måtte vidtagas för de från hufvudstaden aflägsnare landsdelarne; men då den anordning, som, efter det filialbankerna nu i det närmaste upphört, afser att fylla nämnda behof, eller lånekontoret, lemnade mycket öfrigt att önska, för närvarande afstyrkt inrättandet af nya lånekontor", och vidare säges längre ned i betänkandet att, "om emellertid hvad fullmäktige sålunda anfört icke ansåges böra föranleda uppskof med inrättande af nya lånekontor, kunde ingen ort inom riket ega mera grundade anspråk än den nordligaste, att en afdelning af Riksbanken dit förlades; men om en sådan inrättades, såsom i den nu väckta motionen föreslagits, ensamt för Norrbottens län, så skulle dels det nya kontorets verksamhet blifva alltför inskränkt, dels Westerbottens län snart göra anspråk på att äfven erhålla ett lånekontor. Med afseende härpå syntes det fullmäktige vara bättre, om det nya lånekontoret finge sig till distrikt anvisadt Norrbottens och Westerbottens län, samt, då svårighet torde möta att förlägga kontoret annorstädes än i någon

Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 3 Band.

dera af länsresidensstäderna, att detsamma upprättades i Umeå, som möjligen erbjöde lättare tillfälle till erhållande af för kontoret behöflig personal, och der belägenheten, om än för Norrbottens län mindre gynnsam än i Luleå, dock erbjöde mycken lättnad mot det vida af lägsnare Stockholm.“

Banko-Utskottet har med anledning häraf förklarar sig instämma “uti hvad så väl motionärerna Rutberg och Bäckström som Bankofullmäktige anført rörande behovet för landets nordligaste delar att erhålla en afdelning af Riksbanken“, och “finner Utskottet, beträffande området för dennas verksamhet, lika med fullmäktige, detta böra omfatta både Wester- och Norrbottens län, äfvensom Utskottet anser kontoret böra förläggas i Umeå, så mycket hellre som det kan ifrågasättas, om icke området för detta kontor framdeles bör utsträckas äfven till Westernorrland eller någon del deraf.“ Slutligen har Utskottet ansett sig icke böra tillstyrka bifall till de af Herrar Rutberg och Bäckström framställda förslag, men deremot hemställt, att Riksdagen måtte fatta följande beslut (hvilket utgör första punkten i förevarande betänkande): “att i staden Umeå skall inrättas ett afdelningskontor af Riksbanken för Wester- och Norrbottens län, afsedt för enahanda slags rörelse, som i Riksbanken och öfriga lånekontor drifves.“

Så väl Herrar Bankofullmäktige som Bevillnings-Utskottet hafva således erkänt behovet för *landets nordligaste delar* att erhålla ett afdelningskontor af Riksbanken, men på samma gång hafva de samstämmigt föreslagit, att detta måtte förläggas till södra ändan af detta nordligaste distrikt. Jag tror emellertid att, om man verkligen vill genom detta lånekontor understödja industrien och rörelsen i dessa landsdelar, så måste det förläggas på den plats, omkring hvilken den största rörelsen är koncentrerad, och till hvilken de, som idka densamma, öfver hufvud taget hafva minsta afstånd. Då nu export af skogsprodukter är den näring, som hufvudsakligen drifves både i Norr- och Westerbotten, så anhåller jag att på grund af officiella handlingar få framlägga en redogörelse öfver beloppet af denna rörelse inom båda länen och äfven en beräkning öfver huru stora delar deraf, som belöpa sig på ställen som hafva närmare till den ena eller andra platsen, Umeå eller Luleå.

Afståndet emellan båda dessa städer är trettio mil och, om man uppdrager en linie, som delar detta afstånd på midten, så kommer denna att framgå en mil söder om Skellefteå, som ligger inom Westerbottens län, hvarföre således denna stad har 2 mil kortare väg till Luleå än till Umeå. Genom denna indelning i distrikter efter halfva afståndet mellan de båda städerna, så skulle *Luleå distrikt* komma att omfatta alla städer i Norrbottens län jemte Skellefteå inom Westerbottens, samt *Umeå distrikt* Westerbottens län med undantag af Skellefteå. Af Kommers-kollegii underdåniga berättelse för år 1870 inhemtas å pag. 91, att under nämnda år exporten af plankor och bräder från Umeå utgjorde: 4,733,107 kubikfot, från Piteå 3,815,095 kubikfot, från Luleå 1,611,731 kubikfot samt från Haparanda 1,161,694 kubikfot. Exporten af bjelkar och sparrar af 6.6 tum och deröfver på midten utgjorde: från Luleå under samma år 657,263 kubikfot, från Piteå 382,468

kubikfot, från Umeå 78.017 kubikfot och från Haparanda 46,104 kubikfot, samt af bjelkar och sparrar under 6,6 tum på midten: från Piteå 2,482,417 kubikfot, från Luleå 534,384, från Haparanda 40,307, och från Umeå 13,272 kubikfot. Sammanräknar jag nu dessa belopp, så finner jag, att exporten af plankor och bräder från Norrbottens län och Skellefteå under år 1870 utgjorde 6,588,520 kubikfot, under det att den från Westerbottens län utom Skellefteå uppgick till 4,733,107 kubikfot, samt att exporten af bjelkar och sparrar från det förra distriktet utgjorde 4,142,943 kubikfot, då den från det sednare endast uppgick till 91,289 kubikfot. Enligt uppgifter från Kongl. General-tullstyrelsen utskeppades under år 1871 från Norrbottens län och Skellefteå plankor, bräder, sparrar och bjelkar, tillsammans uppgående till en summa af 13,964,000 kubikfot, samt från Westerbottens län med undantag af Skellefteå af samma slags trävaror tillsammans 4,004,000 kubikfot. Om man nu sammanlägger hela utskeppningen från dessa båda län, så finner man, att den del deraf, som tillhör Luleå distrikt för år 1870 uppgår till 69 procent af hela summan, och att den andel, som belöper sig på Umeå distrikt, uppgår till endast 31 procent deraf, samt att för år 1871 Luleå distrikt med 78 procent deltagit i denna export och Umeå distrikt endast med 22 procent.

Om man vidare beräknar det antal fartyg, som besökt hamnarne inom de olika distrikten, så finner man af samma Kommers-kollegii berättelse, som jag nyss återopat, för de fem åren 1866--1870 följande förhållande:

<i>Norrbottens län och Skellefteå.</i>		<i>Westerbottens län utom Skellefteå.</i>		
	Antal fartyg.	Nyläster.	Antal fartyg.	Nyläster.
1866	536	37,305	168	14,796
1867	627	45,278	217	17,029
1868	782	53,118	274	23,438
1869	749	49,842	260	20,941
1870	625	44,429	254	21,150

Detta utgör per medium för år inom Luleå distrikt 664 fartyg med 45,994 nyläster och inom Umeå distrikt 235 fartyg med 19,471 nyläster. Under år 1871 har det förra distriktet besökts af 1,336 fartyg om tillsammans 113,400 nyläster och det sednare af 429 fartyg med 41,700 nyläster. I procenttal utgör detta, om man sammanlägger båda länen, under år 1870 för Luleå distrikt 70 procent och för Umeå 30 procent, samt under år 1871 för Luleå distrikt 73 procent och för Umeå distrikt 27 procent af lästetalet.

Af hvad jag haft åran anförda visar sig, att Luleå distrikt eller de städer inom Norrbottens och Westerbottens län, som ligga närmare Luleå än Umeå, har mer än dubbelt så stor export af skogsprodukter som Umeå distrikt, hvaraf torde vara klart att, om man vill anlägga ett Riksbankens lånekontor för att underlätta denna rörelse, så måste sätet dertför bliwa Luleå. Härtill kommer, att inom Norrbottens län icke finnes någon enskild bankinrättning, och att tiden för Luleå filialbanks oktroy utlupit under sistlidet år, samt att Piteå filialbank under nästa år skall nedläggas sin verksamhet.

Med hvad jag anført vill jag visserligen ingalunda bestrida behöfligheten af ett Riksbankens kontor äfven i Umeå, isynnerhet som afståndet emellan städerna är 30 mil och således längre än afståndet emellan till exempel Göteborg och Malmö. Jag vill således icke motsätta mig inrättandet af ett bankkontor äfven i Umeå, när innevånarna deromkring göra framställning om behofvet af en sådan inrättning. Det vill ock synas mig, som om Riksbankens lånekontor i landsorterna borde kunna ordnas så, att de inbringa lika fördelar i förhållande till rörelsen, som de många enskilda bankernas afdelningskontor på olika ställen göra, men om hinder därför förefinnes i gällande stadga för Riksbanken, så hyser jag den tillit till de Herrar, som hafva åt sig uppdraget att vaka öfver bankens angelägenheter, att de föreslå sådana ändringar i instruktionen, att Riksbanken blir i tillfälle att sköta lånerörelsen i landsortsstäderna i likhet med enskilda bankerna och derigenom att underlätta industriella företag och således i sin mån befordra allmänt välförstånd.

På grund af hvad jag nu anført får jag vördsamt anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag, ehuru med den ändring att ordet *Umeå* utbytes emot *Luleå*.

Herr Wallenberg: Om den siste ärade talaren hade upplyst Kammaren om beloppet af de depositioner, som funnits hos f. d. filialbankerna i Piteå och Luleå, och om huru många löpande räkningar, som hos dessa banker af allmänheten begagnats, så kunde man måhända fått någon föreställning om det blifvande lånekontorets behöflighet, men en eiler annan skeppslast trävaror mer eller mindre, ja om också dessa gå på hundra tusental kubikfot, gifver intet begrepp om bankverksamheten i orten, ty det är icke trävaruskeppningen, som behöfver förlag af små bankkontor. Dertill förslå icke små summor. Jag vill dock icke vidare uppehålla mig dervid, emedan jag i detta betänkande för öfrigt finner ett ganska intressant föremål för min undran. På första sidan läses, att tvänne motionärer begärt inrättande af ett lånekontor i Luleå, och att en annan motion, som till en början framställdes af en person, men sedermera blifvit fyrstämig, hemställes om inrättandet af ett dylikt lånekontor i Calmar. Utskottet säger nu, att det gillar alla skälen för ett afdelningskontors inrättande i Luleå, men föreslår det oaktadt dess förläggande till Umeå. Det är detsamma, som om Utskottet hade sagt att, derfore att filialbankerna i Luleå och Piteå upphört eller kommer att upphöra, derfore bör man hafva två banker i Umeå. Jag vill dermed icke hafva sagt, att Luleå bestämdt är en lämpligare plats än Umeå, utan jag tror tvärtom att, sedan de stora Gellivareverken redan äro i utländska händer, och större delen af dessa affärer drifvas helt och hållet utan svenskt förlag, så är Luleå i ganska ringa mån lämpligt såsom ort för ett afdelningskontor. För öfrigt, om man skall lägga ett bankkontor någonstädes, så bör man icke lägga det i yttersta kanten af rörelsen utan mera centralt, på det att det må få sin verkningskrets rundt omkring sig.

Enligt min tanke gäller emellertid frågan nu, huruvida det är skäl att anlägga något bankkontor alls i ärendets närvarande out-

redda skick. Här säger nemligen Utskottet, att det lika med fullmäktige anser "den nuvarande organisationen af lånekontoren i vissa delar och särskildt beträffande sättet för styrelsens utseende olämplig. Häruti har både Utskottet och fullmäktige fullkomligt rätt, och jag tog mig friheten, när här var fråga om revisorernas berättelse öfver bankoverket, att säga — med afseende derå, att revisorerna yttrat, att vaxelaffärerna vid ett af lånekontoren *icke* motsvarade hvad man kunde förvänta — att förr än det blir så ställdt, att *lånekontorens styrelse blifva delegationer af bankofullmäktige i stället för direkt valda af Riksdagen, kunna dessa kontor icke blifva ordentligt skötta.*

Oaktadt man således har stora auktoriteter att stöda sig på, då man påstår, att allt icke är som det bör vara med dessa lånekontor, så kommer Utskottet i alla fall och föreslår Riksdagen att inrätta visserligen icke ett *lånekontor* utan ett *afdelningskontor*, men denna finess att utbyta ett ord mot ett annat bör enligt min tanke icke fånga många. Utskottet säger nemligen, "att samma rörelsegrenar, som drifvas i Riksbanken och de öfriga lånekontoren, böra utgöra föremål för det nu ifrågasatta afdelningskontorets verksamhet, och att de bestämmelser, bankoreglementet härutinnan innehåller, böra tillämpas äfven vid kontoret i Umeå i allt hvad som angår dettas förhållande till allmänheten". Häraf synes att, fastän benämningarne äro olika, är sjelfva saken faktiskt densamma, och då det är sjelfva rörelsen, som bestämmer ett kontors beskaffenhet och natur, så blir detta ett *lånekontor*, man må kalla det *afdelningskontor* huru många gånger som helst. Jag anser derföre, att denna fråga bör till Banko-Utskottet återremitteras, på det att Utskottet må få säga sin mening om, huru dylika afdelningskontor böra på ändamålsenligaste sätt administreras, ty detta bestyr bör ej kastas på Bankofullmäktige, då de i sitt betänkande för närvarande afstyrkt allt inrättande af flera lånekontor.

Ser man på frågans uppkomst, så är det tydligt, att Utskottet har gått mycket längre än hvad motionärerne tänkt sig saken, ty de hafva endast talat om det stora afståndet från Stockholm och om svårigheterna för *omsättning* af lån m. m., hvaruti de hafva fullkomligt rätt. Det är nemligen ostridigt att, i fall det blefve så ställdt, att allmänna diskontofonden blefve utskiftad och flyttad närmare låntagarna, så vore det en ganska tankvärd sak och ett ganska viktigt föremål för öfverläggning, men det är stor skilnad mellan inrättande af afdelningskontor för sådant ändamål och att anlägga ett fullständigt bankkontor, omfattande alla de rörelsegrenar, som Riksbanken och dess nuvarande lånekontor drifva. Huru för öfrigt kostnaden för en så stor apparat, som dertill erfordras, skall kunna betäckas af kontorets inkomster, är en sak, som man alldeles lemnat derhän, och icke tror jag för min del, att det skall komma att bära sig.

Jag tror således, att man i denna fråga torfar varsammast, om man helt enkelt återremitterar betänkandet till Utskottet och under diskussionen uttrycker den önskan, att Utskottet ville för Riksdagen framlägga förslag, om huru dylika afdelningskontor, som kunna komma att framdeles inrättas, skola vara beskaffade, samt om de förändringar i bankoreglementet, som till följd häraf kunna blifva

nödiga. Att deremot fatta beslut i enlighet med Utskottets betänkande på de lösa grunder, som der framställas, då man icke ens gått motionärernas uttalade önsknings till mötes, och då Banko-fullmäktige för närvarande — under förklaring att de äro sysselsatta med preliminära förändringar, som böra föregå, innan banken kan utvidga sin rörelse i denna riktning — afstyrkt allt inrättande af nya lånekontor, — ett sådant beslut anser jag icke tillrådligt. Jag anhåller derföre vördsamt hos Herr Talmannen om proposition på återremiss.

Herr Wijkander: Den siste värde talaren har, med sin vanliga djerfhet vid behandlingen af dessa frågor, redan till sina grunddrag ordnat Riksbankens sätt att sköta sin lånerörelse i landsorten. Banko-Utskottet arbetar icke med denna lätthet. Det har trott, att frågan om lånekontorens omorganisation bäst kunde lösas på det sätt, att Banko-fullmäktige till en början tingo försöka nya, tidsenligare, organisationsgrunder på ett ställe, så att de sedermera efter ett års vunnen erfarenhet skulle vara bättre i stånd att uppgöra ett förslag för ordnandet af förvaltningen vid alla lånekontoren. Det nya afdelningskontorets organisation är således ett försök och har hela tiden inom Utskottet betraktats såsom ett sådant, afsedt att med nödig varsamhet åstadkomma en förändring uti lånekontorens rörelse och förvaltning. Det är icke heller endast namnet, som är förändradt, utan om man ser på tredje punkten i utskottsbetänkandet, så finner man der att Utskottet föreslagit:

“att fullmäktige, tills vidare och intilldess Riksdagen annorlunda beslutar, må bemyndigas ej mindre att bestämma af huru stort antal ledamöter styrelsen för afdelningskontoret skall utgöras, an äfven att utse dessa ledamöter, förordna om styrelsens funktioner och sättet för dessas utöfvande samt bestämma arvoden för styrelsen, äfvensom att besluta om tjänstemäns antagande, göromål och aflöning samt att i öfrigt vidtaga alla erforderliga åtgärder för kontorets öppnande så fort ske kan“.

Således har Banko-Utskottet här föreslagit Riksdagen att lemna fullmäktige i Riksbanken fria händer att göra ett försök med lånekontorens ordnande just efter de grunder, som den siste talaren erkände vara riktiga, nemligen att de icke skulle vara fristående verk utan lyda en centralstyrelse och från denna hemta sina instruktioner. Jag tror således, att jag icke alldeles utan skäl vågar anhålla hos Kammaren, att den icke måtte följa den siste talaren i hans stora planer, utan göra rättvisa åt Banko-Utskottets små och anspråklösa bemödanden att fullgöra motionärernas önsknings, med hvilka Utskottet dock icke kunnat fullkomligt instämma eller tillmötesgå på det sätt, som af dem är föreslaget.

Jag kommer härvid in på ett bemötande af den näst siste talarrens anförande. Han visade med en mängd siffror, huru många kubikföt trävaror, och huru många skeppslaster, som utgingo från det ena eller andra distriktet, och sökte på dessa siffror grunda ett omdöme, om vilkendera af de båda ifrågavarande städerna vore mest lämplig såsom säte för ett lånekontor. Utskottet har icke upp-

fattat frågan så, utan föreställt sig den mycket enklare. Det har erkänt villigheten af. att dessa afägsna orter icke måtte behöfva 14 dagar för att kunna vända sig till samma statens penninganstalt, som den största delen af landets innevånare numera icke hafva längre ifrån sig än på en dagsresas afstånd. Vidare har Utskottet tänkt sig, att det ock för banken skulle vara nyttigare, både med afseende på personalkänedom och andra förhållanden, om de lånesökande i landets nordligaste delar hade ett bankens kontor att vända sig till på närmare afstånd än det i Stockholm. Härvid uppstodo dock de stora betänkligheter emot ett rent bifall till motionärernas framställning, att ett lånekontor skulle inrättas ensamt för Norrbottens län, ty det är en nödvändig konsekvens af berörda förslag, som den näst siste talaren kom till, då han yttrade, att han icke heller skulle motsätta sig inrättandet af ett dylikt för Westerbotten. Det var emellertid just detta, som Banko-Utskottet ville undvika. Man insåg väl, att, om Norrbotten och Westerbotten fått sina önskingar uppfyllda i sådant afseende, så skulle snart äfven Ångermanland, Jemtland, Medelpad och alla rikets öfriga provinser kunna komma till Riksdagen med berättigad begäran om att erhålla lånekontor, hvar och en för sitt särskilda område, sina lokala behof. Man måste derföre, enligt Utskottets mening, betrakta saken mera från bankens, än från provinsen Norrbottens synpunkt, och göra distriktet större samt förlägga kontoret i sydligare delen deraf, såsom närmare till den centralstyrelse, från hvilket det skall mottaga sina ordres, sina rörelsemedel och sina föreskrifter.

Jag ber att få påpeka ett par punkter i betänkandet, som i sig fullkomligt innefatta Utskottets tankar i detta fall, och som äfven omnämndes af den talare, som först yttrade sig för Utskottets förslag, men hvilka kanske torde behöfva skarpare betonas och ännu en gång upprepas. Jag ber derföre först att få påminna om, att det nya kontoret skulle blifva alldeles för inskränkt, om dess verksamhet reducerades endast till Norrbotten, och att det då äfven skulle blifva för dyrt och icke kunna bära sig, hvilket man måste förbygga, i synnerhet som jag, i likhet med den siste talaren, tror, att lånekontoren i allmänhet icke äro, eller någonsin kunna blifva, särdeles inbringande för Riksbanken, hvilken i vår tid har vida större och betydelsefullare ändamål att fylla, än att sörja för de särskilda orternas lånebehof. Vidare hafva Bankofullmäktige antydt, att det ej kan komma in fråga att förlägga dylika kontor annorstädes än i residensstäderna, som erbjuda lättare tillfälle till erhållande af behöflig personal. Då nu Bankofullmäktige tro sig lätt nog kunna skaffa en bra bankstyrelse i Umeå, men förklara sig icke lika väl känna till Luleå, så måste väl äfven detta anses såsom ett giltigt skäl, hvarföre Utskottet gifvit företräde åt den förstnämnda orten. Vidare har Utskottet påpekat, att man måste tänka sig, att i en framtid äfven Westernorrland skall komma att höra till det föreslagna kontorets distrikt, och ehuru man icke nu velat föreslå Riksdagen detta, då inrättandet af detta kontor kan anses endast såsom ett försök, så bör man väl icke göra sina försök så, att man förutsätter det man måste göra om dem.

Frågan är således helt enkel. Vilja vi gå de nordliga trakternas önsknningar till mötes, hafva vi att välja mellan tvänne alternativ: det ena att gå ut från provinsiell synpunkt och då taga *Luleå*, det andra att gå ut från Riksbankens fördel och då taga *Umeå*, såsom centralpunkten för ett större område. Då jag, enligt hvad jag här yttrat, gifver ett bestämdt företräde åt det sednare alternativet, så får jag härmed yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Friherre von Schwerin: Den talare, som näst den siste hade ordet, egnade en viss helt eller halft humoristisk undersökning åt Banko-Utskottets betänkande. Deremot har jag ingenting att invända, men hvad som förundrade mig var, att den värde talaren, som bättre än någon af oss andra förstår sig på affärer, lemnade ett så stort rum åt *geografien* i sina åsichter om bankväsendet. Han nämnde, att det skulle vara olämpligt att förlägga lånekontoret i sydliga delen af ett distrikt, men för min del tror jag, att dylika inrättningar icke kunna anläggas efter kompassen, utan att man härvid i första rummet måste afse rörelsens behof och bankens intresse. Enligt min tanke tillgodoses båda dessa omständigheter genom att förlägga det blifvande lånekontoret till Umeå. Hvad för öfrigt beträffar frågan om Riksbankens lånekontor i allmänhet, så torde man, då en bank verkligen finnes, ej behöfva afse något annat än, att den kan betjena allmänheten på sätt, som både för den sjelf och för allmänheten är nyttigt. För sådant ändamål bör den kunna upptaga täflan med enskilda banker, och detta kan icke ske annat än derigenom, att lånekontoren inrättas på billigt och lämpligt sätt, och därför har Utskottet föreslagit, att bankofullmäktige vid det blifvande kontorets inrättande skulle få rättighet att organisera det på sätt, de finna lämpligast för rörelsen. Om nu detta försök utfaller lyckligt, så kan man tänka sig, att banken i framtiden skall anlägga en mängd smärre kontor i landets olika delar, hvilket kunde lända densamma till stor fördel, då man besinnar, att flera enskilda banker finnas, som väsendtligen fått sin rörelse genom att på ekonomiskt vis anlägga en mängd små kontor inom provinserna. Jag kan icke finna annat än, att Utskottet sett saken objektivt, såväl i afseende på rörelsen i Norrland som med hänsyn till bankens egen fördel, och därför yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Brun: Emedan jag erfärit, att meningarne äro delade om bästa sättet att realisera den välvilja, som Banko-Utskottet visat sig ega för den nordligaste delen af riket, har jag begärt ordet, och gjort detta så mycket hellre, som jag, ehuru alldeles oberoende af frågan i öfrigt, eger någon närmare bekantskap med förhållandena inom vårt lands nordligaste landskap. Denna kännedom härleder sig från en af de gamla stånds-riksdagarne, då jag hade äran representera en af städerna i Norrbotten, och hvarunder jag emottog flera närmare meddelanden om länet af dess dåvarande styresman Landshöfdingen Widmark. Detta har gjort, att jag ännu hyser ett billigt intresse för denna landsdel och fortfarande delar de åsichter och förhoppningar, som nyssnämnde utmärkte man hade om Norr-

bottens framtid och dess större betydelse för Sverige. Då nu, såsom sagdt är, Banko-Utskottet har visat den nordligaste delen af riket den välvilja, hvarom det föreliggande betänkanudet bär vittne, så önskar jag för min del, att hvad Utskottet dermed har åsyftat: det bästa allmänna eller likformiga gagn. icke måtte på något sätt förtryckas. hvarken hvad beträffar bifall till den ifrågasatta låneanstalten eller med afseende på sjelfva platsen för densamma, och då jag yttrar detta, önskar jag äfven gifva skäl för min åsigt.

Hvad som för frågans bedömande synes mig förnämligast vara af vigt att göra klart för sig är det geografiska läget, aflägsenheten från Riksbanken och andra större låneanstalter, samt åtskilliga inverkande naturförhållanden. I dessa hänseenden är det för hvar och en af oss bekant, att Norrbotten och dernäst Westerbotten utgör den nordligaste delen af vårt land. Norrbotten ensamt intager mer än en fjerdedel af hela Sveriges areal, och sistnämnde landskaps stora aflägsenhet gör, att postgången derifrån är långsammast och att således, då fråga blir om anskaffande af förslag och dylikt för näringarne i dessa nordliga trakter, detta är förenadt med allt större olägenheter och ansträngningar ju nordligare man kommer. Någon har redan erinrat, såsom bevis härpå, att postgången understundom fordrar flera veckor; ja, platser inom Norrbotten finnas, der för brev-
vexling med hufvudstaden åtgå tre veckor för tur och retur. Vidare bör man fästa afseende vid att sjökommunikationerna äro allt längre stängda ju högre upp mot Norden man kommer, och desto större är i förhållande derefter svårigheterna för från och med det lilla hushållet ända till de stora näringsgrenarne att förse sig med sina behof för de långa vintrarne. Af dessa skäl anser jag således, att i *främsta rummet* Norrbotten och dernäst Westerbotten förtjenar att tillgodoses; men det finnes äfven andra omständigheter, som tala för att man på Norrbotten bör fästa det *större* afseendet.

Det är nemligen äfven af vigt att tillse, hvad man kan hafva att vänta för det blifvande lånekontoret af näringarne och rörelsen inom den landsdel, som deraf skulle draga nytta. Såsom det torde vara mången bekant, äro naturtillgångarne inom Norrbotten, oaktadt det nordliga läget och de hinder, som deraf förorsakas, af en ganska framstående betydelse. Landet är nemligen begåfvadt med en mullrik och fertil jordmån, som möjliggör en lönande ladugårdsskötsel, det hyser inom sig de största skogar, hvilka äfven åt staten gifva större inkomst, än de i något annat landskap befintliga, det har en mycket rik tillgång på godartad jernmalm samt på flera slag af dyrbarare malmer, det eger inom vissa delar af landskapet utsträckta vattenkommunikationer, och i elfvarne en outtömlig drifkraft. Det återstår blott att förskaffa detta landskap efter sitt behof ordnade lätta kommunikationer, för att dess omnämnda stora naturtillgångar skola bli rätt gagnande och för att de sannolikt betydliga skatter, som i Gellivara jernmalmsberg samt i Schiangeli, Svappavara och Nasafjells koppar- och silfvermalms ådror ännu ligga helt och hållet obegagnade, skola kunna tillgodogöras; och hvarigenom denna nordligaste del af vårt rike kan komma att gå en nu icke anad bättre framtid tillmötes. Med afseende på möjligheten häraf, vill jag erinra

om ett förslag, som varit synligt i tidningarne. att från Ranenfjord i Norge öfver Arjeplog, Råneå, Haparanda och Torneå draga en jernväg för att möta den blifvande Finska Nordbanan.

En föregående talare har redan påpekat vigten af ett centralt läge för den blifvande låneanstalten och visat, att på grund deraf dess säte borde blifva i Luleå. Det är också uppgifvet. till hvilka högst olika belopp exporten från de båda provinserna uppgår, så att det torde vara obehöfligt att vidare orda derom. men ett ytterligare bevis på att Norrbotten företrädesvis är i behof af en bankinrättning eller låneanstalt ser jag deruti, att inom detta landskap har funnits tvenne filialbanker, af hvilka den ena upphört och den andra snart skall upphöra, och det är antagligt att de böra af någon ny likartad anstalt ersättas.

En talare, Herr Wallenberg, har förmenat, att detta afdelningskontor skulle vara mindre behöfligt, och har yttrat sitt tvifvel om, huruvida det skulle kunna löna sig. Jag vill då till honom framställa den frågan, huru det kan löna sig för enskilda banker att hafva dylika kontor, och då nu Westerbottens enskilda bank har ett filialkontor i Luleå, huruvida det icke är antagligt, att detta lönar sig. Om för öfrigt den föreslagna halfva millionen icke skulle behövas för kontorets distrikt och för dess blifvande verksamhet, så står det ju i andra punkten af betänkandet, att "det må ankomma på Bankofullmäktige att till vexeldiskontering, utlåning och kassakreditivrörelse vid detta kontor anvisa de belopp, fullmäktige finna lämpliga", hvarföre jag således icke kan finna, att åt den nyssnämnda anmärkningen kan egnas någon särdeles stor betydelse.

Herr Wijkander yttrade, att man borde göra distrikten större, men jag är af den tanke, att Norr- och Westerbotten äro ett distrikt, tillräckligt stort för ett lånekontor med ett anslag af 500,000 R:dr.

På de skäl jag nu haft äran anföra vill jag anhålla om bifall till Utskottets förslag, med det undantag att afdelningskontoret måtte förläggas till *Luleå*.

Herr Nordström: En af de bästa kännarne af Norrbottens läns behof, detta läns egen höfding, har allaredan i denna Kammare begagnat ordet, för att meddela en på officiella handlingar grundad statistisk framställning, rörande länets industri, handel och skeppsfart, jemförda med Westerbottens läns. och visat huruledes jemförelsen utfaller till fördel för det förra. Han har ock visat, huruledes med hänsigt dertill penningarörelsen inom länet likväl har att kämpa med stora svårigheter, i saknad af nödiga bankanstalter på något närmare håll, än de orter, der de enskilda bankerna i Umeå, Sundsvall och Hernösand hafva sina säten, att icke tala om det långa afståndet mellan Norrbottens län och hufvudstaden, hvars banker af detta län ofta måste anlitas, för att undgå den höga räntefot, som i de förstnämnda bankerna förekommer och menligt inverkar på produkternas omkostnadspris, och då nu Banko-Utskottet väl tillstyrkt inrättande i de nordliga landskapen af ett afdelningskontor från Riksbanken, ehuru det föreslagit dess förläggande i Umeå, i stället för i Luleå, såsom motionären begärt, och oaktadt en bank i Umeå redan

är i full verksamhet, så förekommer det mig, som skulle, äfven om man ville förbise de större dimensioner, näringslivet i Norrbottens län eger, redan själfva den stora vidsträcktheten af detta läns område och de svårigheter, med hvilka penningrörelsen i fråga om förslag, förskott o. s. v. der är behäftad, på det kraftigaste tala för det tillstyrkta bankkontorets förläggande i Luleå, länets tenligen centralt liggande hufvudort för dess administrativa förvaltning, och hvaremellan och Umeå afståndet uppgår till omkring trettio mil. Betänkligheterna, huruvida en lämplig, tillräcklig förvaltningspersonal må i Luleå vara att tillgå, finner jag ega en underordnad betydelse, enär i alla fall, derest brist i detta afseende för det närvarande funnes, den lätt kan afhjelpas, genom lämpliga, efter behöfvat afpassade, aflöningar och det under alla omständigheter står fast, att, der arbetet ordentligen betalas, der infinna sig snart arbetare. I betraktande af allt detta tillstyrker jag att, med bifall till Utskottets förslag i öfrigt, stationen för bankkontoret måtte förklaras böra blifva Luleå.

Herr Frisk: Med särdeles stort nöje har jag tagit del af detta betänkande, hvarigenom man velat tillgodose Norr- och Westerbotens intressen. Jag kan dock icke gilla Utskottets förslag att länekontoret skulle anläggas i Umeå, utan anser, i likhet med motionären och nästföregående talare, att platsen för detsamma bör blifva Luleå och då jag nyss utaf en ledamot af Banko-Utskottet hört att en af orsakerna till kontorets förläggande vid Umeå i stället för Luleå, var att hvarken Bankofullmäktige eller Utskottet hade sig bekant, om det i Luleå funnos några till styrelseledamöter för sagde kontor fullt lämpliga personer, så får jag, som af alla Kammarens ledamöter, näst länets höfding, torde hafva den största kännedom om personer och förhållanden i Luleå, hvilken ort jag besökt mer än 30 gånger, härmed förklara att jag nogsammt känner att i Luleå finnas flere redbare och solide, till ledamöter af ett Riksbankens afdelningskontor full passande personer. Då man tillika betänker att Luleå i och för Norr- och Westerbotten har en mycket mera central belägenhet än Umeå, anser jag detta för mig utgöra tillräckligt skäl för att förena mig med de talare som yrkat bifall till 1:sta punkten med ändring af ordet "Umeå" till "Luleå".

Herr Ekman, Johan Jacob: Då jag förmodar att det förslag om återremiss, som väcktes af en talare på stockholmsbanken, icke kommer att vinna bifall, vill jag endast yttra mig om de två platser, som äro föreslagna för förläggande af ett Riksbankens afdelningskontor i Norrland.

I enlighet med Utskottets tillstyrkan, får jag anhålla, att Kammarerna måtte besluta sig för att detta ändamål välja Umeå. Jag vill icke bestrida de statistiska uppgifter, som lemnats derom, att den export, som utklaras från Norrbottens län, vore större än den från Vesterbottens, men jag vill fästa uppmärksamheten på att man dervid icke tagit i betraktande den stora exporten från Skellefteå,

hvilken stad, ehuru belägen i Vesterbottens län, dock sorterar under Tullkammaren i Piteå.

Enligt uppgifter, hemtade från Kommers-kollegii berättelse för år 1870, öfversteg exporten från Vesterbotten af plankor och bräder med 3,949,505 kubikfot den från Norrbotten, hvaremot Norrbottens export af bjelkar och sparrar öfversteg Vesterbottens med 822,776 kubikfot. Jag skall icke trötta Kammaren med många siffror, men anhåller dock att få meddela några sådana, hvilka kunna tjena till belysning af de båda provinsernas förhållanden. I Umeå funnos år 1870 43 handlande, hvilkas sammanlagda bevillning uppgick till 1,373 R:dr 86 öre och i Skellefteå utgjorde handlandenas antal 23 med en bevillning af 970 R:dr. Gå vi nu till Norrbottens län, så finner man att Piteå då hade 20 handlande, hvilkas bevillning utgjorde 499 R:dr och att i Luleå finnas endast 12 handlande med en bevillning af 431 R:dr. Af mark och lägenheter funnos i Vesterbottens län 144, med taxeringsvärde af 2,649,000 R:dr; i Norrbottens län deremot blott 73 med taxeringsvärde af 1,478,800 R:dr.

Då de fonder, som tillhöra den så kallade alimänna diskonten, mycket tagas i anspråk för jordbruket, torde man ock böra tillse, huru förhållandet i detta afseende gestaltar sig vid en jämförelse mellan ifrågavarande tvänne län. Man finner då af uppgifterna för samma år, att i Vesterbottens län funnos 61,503 tunnland åker och 295,506 tunnland äng, under det att Norrbotten endast egde respektive 26,191 och 216,963 tunnland; jordens taxeringsvärde i Vesterbottens län utgjorde 19,147,878, då det deremot i Norrbottens uppgår till endast 16,933,486. Vi se sålunda att jämförelsen utfaller till Vesterbottens fördel, hvilket man ock kunde vänta till följe af dess sydligare läge.

Det egentliga skälet, hvarföre jag velat förorda Umeå, är dock att jag tror, att det är af vigt att vid ett försök som det ifrågasatta, till inrättande af ett afdelningskontor af Riksbanken för de nordligaste länen, det tillses att detsamma lemnar banken så stor inkomst som möjligt. Skulle detta länekontor förläggas i Luleå, tror jag, att dess verksamhet skulle blifva allt för inskränkt, då man ej kunde påräkna att mycket af rörelsen i Vesterbottens län skulle draga sig så långt i norr som till Luleå, hvaremot, om kontoret inrättades i Umeå, dess verksamhet tros komma att omfatta såväl Vesterbottens som Norrbottens län.

Då, såsom Kammaren behagade finna, hela förslaget afser ett försök för lämpligaste organisation af ett afdelningskontor af Riksbanken, tror jag att detta försök lämpligen ock kan utsträckas till sjelfva läget af kontoret, hvarföre jag för min del tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Brun: Jag anhåller att med ett par ord få bemöta Herr Ekmans nyss afgifna yttrande. Han sökte med sifferuppgifter visa att den handel Vesterbotten drifver vore af större betydelse än den från Norrbotten, men detta är ett komplett misstag; ty om man också, såsom Herr Ekman ville, icke tager Skellefteå med i beräkningen under Piteå tuldistrikt, så är dock förhållandet, att Luleå

ensamt har större export än Umeå; och jemför man provinserna i sin helhet, så hafva Norrbottens exportorter: Luleå, Piteå och Haparanda med underlydande stationer omkring 3 gånger större export, än Vesterbottens exportorter: Umeå och Skellefteå utskeppningsplatser. Detta är förhållandet enligt 1871 års tullkammare-uppgifter, som jag här har att erbjuda till påseende, men anser öfverflödigt att upptaga tiden med uppläsandet af alla dess siffror för de olika stationerna inom landskapen.

Vidare ber jag att, med anledning af den anmärkning, att man icke fästat afseende på jordbruksförhållandena, få nämna, att skilnaden i detta afseende mellan de båda provinserna är obetydlig. I Norrbottens län utgjorde utsädesbeloppet år 1870: råg 710 tunnor, korn 25,834 tunnor, hafra 166 tunnor, potatis 7,182 tunnor, under det att i Vesterbotten samma år utsåddes: råg 795 tunnor, korn 25,753 tunnor, hafra och blandsäd 1,580 tunnor och potatis 12,778 tunnor. Skördebeloppet utföll så, att man i Norrbotten skördade mera *relativt till utsäde*, än i Vesterbotten, en följd af den bättre jordmånen, och särskildt var höskörden inom Norrbotten betydligt större än i Vesterbotten.

Slutligen vill jag änyo erinra att Luleå i och för distriktet: Norrbotten—Vesterbotten, är *centralt beläget* och således att föredraga framför Umeå, som ligger nära sydliga gränsen af nämnda distrikt.

Herr Häggström: Emot de af den siste ärade talaren meddelade sifferuppgifter rörande exporten från Norrbottens län ber jag att få anmärka: att dessa äro vilseledande, emedan deri ingår den stora exporten från hamnar inom Skellefteå socken af Vesterbottens län. Orsaken dertill är den, att Skellefteå icke har hufvud-tullkammare utan endast en tull-inspektion, som lyder under Piteå hufvud-tullkammare, der all export från tullkammaredistriktet journaliseras, och blir till följe deraf exporten från Skellefteå hänförd till Norrbottens län.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten, dels att densamma skulle antagas med utbyte af ordet *Umeå* emot ordet *Luleå*, och dels att punkten måtte återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmanen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att bifall till punkten med utbyte af ordet *Umeå* emot ordet *Luleå* skulle intagas i kontrapositionen; och då härtill svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Till följd deraf, att Herr Wallenberg yrkade votering om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att, vid blifvande votering om bifall till första punkten i Banko-Utskottets utlåtande N:o 11, kontrapositionen skall innehålla bifall till punkten med den förändring, att ordet *Umeå* utbytes emot ordet *Luleå* röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager Kammaren såsom kontraposition vid voteringen återremiss af den ifrågavarande punkten.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 36.

Nej — 20.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller första punkten i Banko-Utskottets utlåtande N:o 11, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles punkten med den förändring, att ordet *Umeå* utbytes emot ordet *Luleå*.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit som följer:

Ja—41.

Nej—17.

2:dra, 3:dje och 4:de punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och bifölls Banko-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 12, i fråga om aflemnande från Riksbanken till Kongl. myntkabinettet af åtskilliga mynt och medaljer.

Friherre Funck: Jag får hemställa, att de i dag andra gången

bordlagda ärenden må uppföras sist på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölls.

Grefve Mörner, Oscar: Jag ber att få anmäla min reservation mot det beslut Kammarerna fattat i afseende på antagandet af förändrad lydelse af 5 och 6 §§ Regeringsformen, sådan den är framställd i Konstitutions-Utskottets betänkande N:o 9 samt att få anföra mina skäl dertill.

Om jag tillser, huru förhållandet var med den äldre svenska statsrätten, finner jag att, då 1809 års Regeringsform antogs, sökte lagstiftarna att bevara en verklig konungamakt, utöfvad af en regerande Konung, men vid hvilkens sida dock ställdes en ansvarig råds-kammare, hvarigenom man ville omöjliggöra ej mindre frihetstidens regeringsmetod än äfven en sådan styrelse, som under Gustaf III:s och Gustaf IV Adolfs tid egt rum. Jag kan icke i likhet med några talare, som i afton yttrat sig i denna fråga, föreställa mig att införandet af ett statsministersembete skulle komma att visa sig såsom en död institution. Allting synes mig i stället påpeka att denna ändring skulle komma att djupt ingripa i de svenska samhällsförhållandena och att en större omskapning än de flesta föreställa sig skulle blifva *deraf* följden. Men nu är frågan den, om man kan anse förhållandena vara sådana att en dylik förändring kunde vara önskvärd. Jag kan för min del icke föreställa mig annat än att denne statsminister i själfva verket blefve den, som vore eller åtminstone inför allmänheten framställdes såsom ledare för det politiska parti, som för tillfället hade öfverhanden och att han skulle kring sig såsom biträden i statsrådet samla liktänkande personer, så att kabinettet skulle blifva ett uttryck af politiska partiåsigter, efter hvilka regeringsåtgärderna skulle bestämmas. Detta vore då den parlamentariska styrelseformen; en styrelseform, som vi nu icke ega och hvilken kan vara ganska lämplig i de länder, hvarest parlamentarismen utbildat sig och hvarest genom lag och traditioner nationalrepresentationen intagit en ståndpunkt passande för detta styrelsesätt, men med våra svenska förhållanden kan den icke ännu finna en trygg användning. Jag befarar att oss förestår tider af tvedrägt och söndring, ty, ehuru god och välment lagstiftarens mening ock var då nya Riksdagsordningen framlades och sedan genomfördes, så vidlär denna lag dock det felet att den till en af sina hufvudgrunder hvilar på en politisk illusion, nämligen antagandet att en representation skulle under någon längre tids följd kunna bestå af två i verkligheten med hvarandra likberättigade Kamrar. All historia vittnar om omöjligheten häraf; i själfva verket måste endera Kammarerna blifva den egentligen styrande och den andra nedgå till föga annat än en i lagfrågor mildt kontrollerande och derjemte en och annan gång vid särskildt tillfälle något återhållande makt. Vore detta mål i Sverige redan uppnådt, då vore ministerstyrelsen ock i och

med detsamma lämplig och gifven, men att nu redan införa den vore så mycket mera olämpligt, som vi veta, eller borde veta, att ju häftigare striderna om makten äro, ju häftigare och skoningslösare framfara ock partierna och deras ledare, och landets bästa är icke alltid det enda, ja knappast hufvudsakliga, mål som sökes. Då kunde vara viktigt att, medan dessa strider utkämpas, en starkare af partierna i någon mån oberoende konungamakt funnes, hvarigenom något återhåll till samhällets bästa kunde utöfvas, och misstänker man att med begagnande af förhållandena, en Regent eller hans omgivning någon gång skulle kunna vilja nedtrycka representationen och utvidga regeringsmakten, så är äfven för detta ändamål gifvet att en ministèr med en kraftig ledare och i öfrigt homogena elementer vore ett bättre medel än en ministèr, hvars sammansättning måste i betydlig mån bero på annat än endast deras politiska förhållanden. Jag uttalar den förhoppning att nästa Riksdag skall afslå det nu hvilande förslaget, för hvars antagande tiden efter mitt förmenande ännu icke är inne, och denna min öfvertygelse har jag velat åtminstone på detta sätt uttala, då jag icke ansåg mig böra med mitt uppträdande under debatten, efter hvad jag kunde inse utan gagn, förlänga densamma.

Någon förändring hade väl jag ock önskat och en sådan hade ju lämpligen kunnat ske genom att ställa båda statsministrarne i paritet med de öfriga statsråden, ty jag måste medgifva att man kan vara en utmärkt jurist på samma gång man kan vara en svag statsminister och likaså torde man kunna vara en god diplomat utan att passa till konseljpresident. Genom en sådan förändring, hvilken för öfrigt skulle hafva lätt blifvit inpassad med grundlagens bestämmelser, hade det ju stått Konungen öppet att ibland statsrådets ledamöter de facto till ledare bestämna den som han ansåge dertill lämpligast. Men en förändring i den här föreslagna riktningen vill jag, jag upprepar det, icke biträda. Man nöjer sig icke med hvad som kunde och borde göras, utan man ställer upp för sig stora mål, för hvilka man kämpar i fåvitsko och försummar hvad som kunde vinnas, genom att låta hänföra sig af fagra förhoppningar eller tomma drömmier.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem
O. Brakel.